

NIKOLA TOMINAC

LIČANI U "VELIKOM RATU" Jedanaesta sočanska bitka, 17. kolovoza – 12. rujna 1917.¹

Nikola Tominac
Zavičajni klub "Stajnica"
Ulica Bože Huzanića 76
HR 10370 Dugo Selo
nikola.tominac@gmail.com

UDK: 94(497.5)"1917"
355.48(450)(282 Soča)"1917"
Pregledni članak
Ur.: 2012-12-28

Ovaj je prilog posvećen stotoj obljetnici Prvog svjetskog rata i pripadnicima ličke 79. pješačke pukovnije zajedničke vojske iz Otočca (*K.u.K. Otočaner Infaterieregiment Graf Jellačić Nr. 79., skraćeno: IR 79²*), poznatije kao "Jelačićevci".³ U njemu je opisano

¹ Značajne troškove istraživanja ratnog puta 79. pješačke pukovnije i prikupljanja arhivske građe koja se uglavnom nalazi u Beču, financirao je Zavičajni klub "Stajnica" u Zagrebu na čemu im se iskreno zahvaljujem.

² U referentnoj austrijskoj literaturi i tekstualnoj obradi vojnih karata pojavljuju se kratice pješačkih pukovnija s njezinom brojčanom oznakom i kraticom IR – Infaterieregiment. Tako se uobičajeno pojavljuje za "Jelačićevce" oznaka IR79. Bojne se označavaju s rimskim brojem i u nastavku kraticom iz koje pukovnije potječu: npr. II/IR79 ili samo II/79. Satnije (kompanije, čete) označavaju je arapskim brojem i u nastavku kraticom pukovnije, npr. 12/IR79 ili samo 12/79. Svaka pukovnija (regimenta) imala je 3 – 4 bojne (bataljuna), a svaka bojna po četiri satnije. Po broju satnije može se zaključiti u koju je bojnu pripadala: 1. – 4. satnija su u sastavu I. bojne, 5. – 8. satnija u sastavu II. bojne, 9. – 12. satnija u sastavu III. bojne i 13. – 16. u sastavu IV. bojne. U sastavu satnija bili su vodovi, a u sastavu vodova desetine.

³ U procesu razvojačenja Vojne krajine i reorganizacije tadašnjega vojnog sustava smanjuje se broj postrojbi na razvojačenom području. Ukidaju se graničarske pukovnije i umjesto njih osnivaju se modernije i materijalno bolje opremljene pješačke postrojbe, sposobne za provedbu vojnih zadaća širom monarhije. Tako je 1. veljače 1860. ustrojena 79. pješačka pukovnija - *Otočaner Infaterieregiment Graf Jellačić Nr. 79.*

Krajem 19. stoljeća pukovnija je razmještena na dvije lokacije: Karlovac (1. i 2. bojna) i Otočac (3. i 4. bojna i garnizon) (*Übersichts-Karte der Truppen-Standorte des kais. u. kön.*

njihovo sudjelovanje u XI. sočanskoj bitci, jednoj od najstrašnijih bitaka toga rata. To je ujedno spomen na goleme žrtve pukovnije u ovom prestrašnom ratu.

Prije dolaska na sočansku bojišnicu "Jelačićevci" su vodili krvave borbe u Srbiji 1914. na Karpatima u zimu i proljeće 1915, Galiciji i Voliniji (današnja Ukrajina i Poljska) do ljeta 1916. Nakon katastrofalnog poraza austro-ugarskih i njemačkih snaga od Rusa na Istočnom bojištu u poznatoj "Brusilovljevoj ofanzivi" iz ljeta 1916. dolazi do pregrupiranja razbijenih austro-ugarskih i njemačkih snaga, stabilizaciji bojišnice i djelomičnom upućivanju viška snaga na druga bojišta. Tako *I. i II. bojna 79. pukovnije* ulaze u kolovozu 1916. u sastav *11. brdske brigade/48. pješačke divizije* iz Sarajeva koja je ovamo stigla s talijanskog - *Jugozapadnog bojišta* - u sastavu interventnih snaga. U to se vrijeme nalaze u okolici grada Sokala u tadašnjoj pokrajini Voliniji. S povratkom *48. divizije* na Soču tamo će stići i "Jelačićevci". Najprije stiže *III. bojna*, i sudjelovat će u *Osmoj sočanskoj bitci* iz listopada 1916. Ostatak pukovnije dolazi tijekom kasne jeseni i zime 1916./17. i sudjeluju u svim narednim bitkama sve do pobjedonosne *Dvanaeste* kojom su talijanske snage odbačene na rijeku Piave.

Na temelju raspoložive literature i izvorne arhivske građe iz fundusa austrijskog državnog arhiva - Österreichisches Staatsarchiv (ÖeStA) – Kriegsarchiv (KA) i Hrvatskog državnog arhiva u Zagrebu (HDA), prvenstveno iz sačuvane operativne dokumentacije, izvještaja o bitkama, listama gubitaka, matičnih knjiga umrlih i ostale dostupne dokumentacije, autor obrađuje tijek XI. sočanske bitke, a posebno vojne aktivnosti "Jelačićevaca".⁴ Prikazane su sve strahote ove bitke i teška stradanja obiju zaraćenih strana.

Vojna terminologija prilagođena je sadašnjoj službenoj hrvatskoj terminologiji, a tamo gdje to nije bilo moguće navedeni su usporedno hrvatski i austrijski pojmovi, osobito za vojne čino ve i formacije.⁵

österr. ung. Heeres und der Landwehren im Jahre 1898.) Jačanjem strateškog značaja luke Rijeka ojačavaju se i tamošnje vojne snage. Iz Rijeke su u Karlovac izmještene dvije bojne *96. pukovnije* a tamo će stići tri bojne *79. pukovnije*. Zapovjedništvo je bilo u Rijeci, gdje su razmještene *I., III. i IV. bojna*, a u Otočcu *II. bojna i garnizon*. (*Schematismus für das Kaiserliche und Königliche Heer und für die das Kaiserliche und Königliche Kriegsmarine* za 1913. godinu.)

Popunjavala se s područja Karlobaga i Primorja, Gospića, Udbine, Gračaca, Zavalja – Korenice, Otočca, Brinja i Slunja. Zbog popune pretežno s ličkog područja dobiva i naziv "*Lička pukovnija*". (M. Pojić, 2001, 164). U daljnjem tijeku rata kada Lika više nije mogla popunjavati "svoju" pukovnicu zatječemo u njoj brojne Bosance, Slavonce i Zagorce (Verlustlisten IR 79).

⁴ U okviru obilježavanja stote obljetnice Prvog svjetskog rata bit će opisan cjelovit ratni put "Jelačićevaca", počam od Srbije 1914. pa do Tirola 1918. godine koji će izići u posebnoj monografiji. Posebna zahvala gospodinu Lovri Galiću iz Zagreba na izvrsnom prijevodu izvorne arhivske građe i pomoći oko koncepcije priloga.

⁵ Da bi čitateljima bili razumljivi činovi koji se navode u tekstu navodimo usporedne činove i njihove kratice u austro-ugarskoj i današnjoj Hrvatskoj vojsci i njihova osnovna pojašnjenja. Generalski činovi u austro-ugarskoj vojsci bili su drugačije strukturirani pa smo njih samo nabrojili. Evo pregleda osnovnih vojnih činova i dužnosti u kopненоj vojsci: *gemeine* - vojnik, *gefreiter* - razvodnik, *korporal* - desetnik, *zugführer* - vodnik, *feldwebel* - narednik, *Stabsfeldwebel* - stožerni narednik, *kadett* (Kdtt.) - kadet, *offizier-Stellvertreter* (Offiz. Stv.) - časnički namjesnik, *fähnrich* (Fähnrl.) - zastavnik, *leutenant* (Lt.) - poručnik, *oberleutenant* (Oblt.) - natporučnik, *rittmeister* (Rtm.) - (samo u konjaništvu), *hauptmann* (Hptm.) - satnik, (pješaštvo), *major* (Mjr.) - bojnik, *oberstleutenant* (Obstl.) - pukovnik (stariji nazivi: dopukovnik, potpukovnik), *oberst* (Obst.) - brigadir, (stariji naziv: pukovnik), *general major* (GM.) - prvi generalni čin u rangu hrvatskog brigadnog generala, *feldmarschalleutenant* (FML.) - podmaršal,

Ključne riječi: Hrvatska vojna povijest, Prvi svjetski rat, Jugozapadno bojište, Jedanaesta sočanska bitka, 79. pješačka pukovnija zajedničke vojske "Grof Josip Jelačić" Otočac (K.u.K. Otočaner Infanterieregiment Graf Jellačić Nr. 79 – IR 79.), K.u.K. 48. pješačka divizija (K.u.K. 48 ID), brigadir (oberst) Johann (Ivan) Mesić.

Uvod

"Jedine bezgranične stvari su svemir i ljudska glupost, ali za svemir još nismo potpuno sigurni..." (Einstein)

O Sočanskom bojištu

Prošlost svijeta, a nadasve Europe, prožeta je krvavim sukobima i ratovima. Jedan od najstrašnijih ratova je Prvi svjetski rat i krvava Sočanska bojišnica na granici Italije i Slovenije. O njoj su napisana brojna znanstvena i druga djela koja se uglavnom bave strategijskom i operativnom razinom operacija. Postoje i djela koja opisuju djelovanja talijanskih i austro-ugarskih pukovnija, međutim, hrvatske pukovnije ostale su do sada neistražene osim područja događanja dvanaest sočanskih bitaka na sjevernom dijelu bojišta koje je u svojim djelima djelimično obradio gospodin Lovro Galić iz Zagreba. Ova su djela izišla u Republici Sloveniji.⁶ Sustavnijeg istraživanja do sada nije bilo.

A sve je zapravo počelo jednim izletom u dolinu rijeke Soče. Tamo sam zamijetio velik broj vojnih objekata iz Prvog svjetskog rata. Zatekao sam brojna vojna groblja, spomenike i vojničke kapelice u spomen na poginule. Vidio sam položene vijence većine država bivše Austro-Ugarske i njezinih protivnica, ali hrvatske nigdje nisam našao. Nekoliko puta godišnje dolaze skupine potomaka bivših ratnika, evociraju se uspomene, i ponekad se održi misa-zadušnica. Osim Austrijanaca i Talijana dolaze Mađari i Česi. I za poginule pravoslavce (Ruse, Rumunje, Srbe...) jednom godišnje održava se liturgija. Jedino Hrvata nigdje nema i ne čuje se hrvatska molitva za pokoj duša predaka, niti im hrvatska ruka pred podignutim svetištima zvoni u počast.

---

slijede generali s "tri zvjezdice" ovisno o rodu ili službi: *feldzeugmeister (FZM.)* - general topništva, odnosno tehničkih snaga, *general der Kavallerie (GdK.)* - general konjaništva, *general der Infanterie (Gdl.)* - general pješaštva. Najviši činovi bili su: *generaloberst (GO.)* - general pukovnik i (*general*) *feldmarschall (G)FM.* - feldmaršal (maršal).

⁶ L. GALIĆ – B. MARUŠIĆ, 2005; L. GALIĆ – Darja PIRIH, 2007.

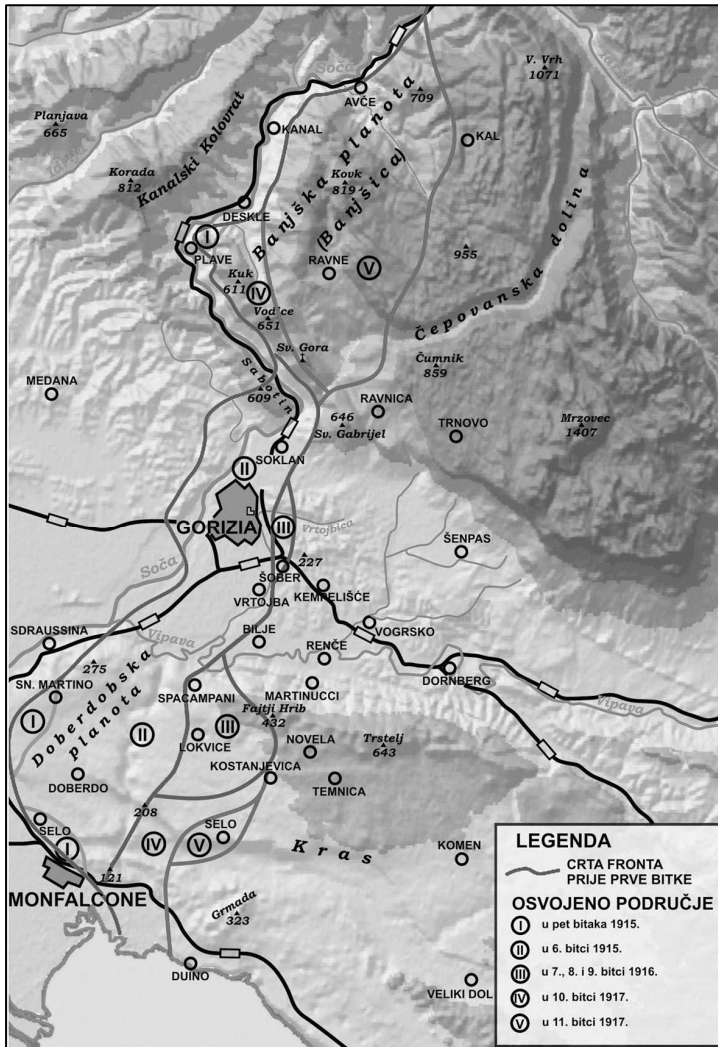
Zaboravlja se da su tu ratovali i ginuli u velikom broju predci naših Dalmatinaca, Bosanaca i Hercegovaca, Kordunaša, Banijaca, Ličana, Zagoraca i Zagrepčana. Iako su brojni pali u tim bitkama, nigdje nema podignutog im značajnijeg obilježja. Što mogu učiniti da dostojno obilježim njihov krvav ratni put, stradanja i vojničke patnje kroz koje su prošli? Odlučio sam im posvetiti spomen-knjigu. Prirodno, odabrao sam postrojbu svojih predaka - 79. pukovniku zajedničke vojske iz Otočca (*K.u.K. Otočaner Infaterieregiment Graf Jellačić Nr. 79.*), poznatiju kao "Jelačićevci", nazvanu po slavnom hrvatskom banu Josipu Jelačiću.

Ovo je zaboravljena priča o dijelu njezina ratnog puta na krvavoj rijeci Soči. To je i priča o jednoj od najstrašnijih bitaka Velikog rata koja je postala sinonim za užase i patnje njezinih sudionika koji su doživjeli nečuvenu okrutnost neprimjerenu ljudskoj civilizaciji. Danas rijeka Soča teče mirno, bez krvi ratnika od koje se nekad crvenjela, noseći je s rastopljenim alpskim snjegovima u Jadran. Ali brojni "gradovi mrtvih" na njezinim obalama i ostaci vojnih građevina iz toga vremena podsjećaju nas na to tragično vrijeme i veliku žrtvu ratnika koju – u ime budućih generacija – ne smijemo nikada zaboraviti. Ovime će ova ratna epizoda postati dio našega povijesnog sjećanja.

Kako je sve počelo? Nakon donošenja odluke o ulasku Italije u rat na strani Antante u proljeće 1915. godine, dan je ofenzivan karakter planiranim talijanskim operacijama. Njihov cilj bio je ulazak u porječje rijeka Drave i Save, gdje bi, ovisno o razvoju ratne situacije, stupili u kontakt sa Srbima (a možda i s Rusima) negdje u Panonskoj nizini. Time bi stvorili povoljne operativne osnovice za daljnji prodor u Austriju ili Mađarsku, čime bi preokrenuli tijek rata u korist sila Antante. Međutim, u jedanaest krvavih bitaka na rijeci Soči taj cilj nije ostvaren, iako su utrošeni izuzetno veliki ljudski i materijalni resursi.

Jedanaesta sočanska bitka jedna je od najstrašnijih bitaka u Prvome svjetskom ratu, u kojoj su među ostalim sudjelovali i brojni hrvatski vojnici, koji su prošli pakao krvavih borbi pod stravičnom kišom artiljerijskih granata, boreći se često s protivnikom prsa u prsa. U to vrijeme na Istočnom bojištu (Rusija) još uvijek ratuje glavnina hrvatskih postrojbi iz *XIII. zagrebačkog korpusa: 16. bjelovarska, 78. osječka, glavnina 53. zagrebačke* i domobranstvo *42. domobranske divizije*... Oni će stići na Jugozapadno bojište uglavnom tijekom 1918. godine, i to na područje Tiroła, dakle, na kraju rata.⁷

⁷ Ovdje su se nalazili pripadnici *XV. i XVI. korpusa*, dakle Dalmatinci i Bosanci, koji su ovamo stigli u početku sočanskih operacija tijekom 1915. godine s bojišta u Srbiji. Nešto kasnije stiže 96. karlovačka pješačka pukovnija, i IV. bojna 53. zagrebačke pukovnije. Dalmatinci su se borili u sastavu 14. pješačke divizije/XVI. korpusa jugoistočno od Gorice, Karlovačani su u

Sl. 1. Šire područje Sočanske bojišnice s prikazom talijanskih napredovanja u Jedanaest sočanskih bitaka, važnijim naseljima, komunikacijama, vodotocima i topografijom (obradio N. Tominac)

sastavu 58. divizije istog korpusa sjeveroistočno od Gorice, a Zagrepčani u sastavu 7. brdske brigade/1. pješačke divizije kod Tolmina. 7. brdskom brigadom zapovijedao je brigadir (oberst) Franz Schöbl, nekadašnji legendarni zapovjednik "Jelačićevaca" iz bitaka u Srbiji i stravičnih zimskih bitaka na Karpatima tijekom zime i proljeća 1915. godine (Österreich-Ungarns letzter Krieg, 1914-1918. (ÖULK) Vol. 6, Das Kriegsjahr 1917., 1936, prilog 19 i 20).

Ratni ciljevi u ljeto 1917.

Uoči same bitke vojna situacija išla je na ruku Centralnim silama. Drže primat na Zapadnom (francuskom) bojištu, u Rusiji se bude revolucionarni događaji, a Talijani u tek završenoj Desetoj sočanskoj bitci nisu uspjeli postići značajnije učinke. Zbog toga je trebalo donijeti nove strategije. Na važnom sastanku Antantinih vojnih vrhova u francuskom mjestu St. Jeanne de Maurienne, održanom 25. lipnja, talijanski načelnik glavnog stožera general Luigi Cadorna zahtijevao je izdašniju vojnu pomoć od ostalih članica Antante. Bojao se da bi nakon neuspjeha Antantinih snaga u Francuskoj i revolucije u Rusiji, Njemačka i Austro-Ugarska mogle preusmjeriti glavninu svojih snaga upravo protiv Talijana. Nakon sagledavanja opće situacije načelno je donesena koncepcija djelovanja protiv austro-nijemaca tako da se pritisak na Austro-Ugarsku pokrene iz Italije i Rusije, dok bi se Nijemci vezivali vojnim aktivnostima na Zapadnom bojištu. Italija je ujedno oslobođena angažmana protiv Turske što su prethodno zahtijevali Englezi. Cadorna je smatrao da bi proboj austro-ugarske fronte na Soči sigurno doveo do kolapsa Monarhije, velikih vojnih pobuna i revolucije u Mađarskoj i prekida komunikacija s njezinim saveznicama Bugarskom i Turskom. Međutim, Antantini čelnici savjetovali su Italiji da odgodi ofenzivu do jeseni, sve dok se Rusija ne konsolidira, a Englezi i Francuzi materijalno i ljudski ne osposobe za složenije vojne aktivnosti protiv njemačkih snaga u Francuskoj.

Međutim, u međuvremenu je nastupila vrlo ozbiljna kriza ponajviše zbog revolucije u Rusiji što je primoralo Antantine čelnike da se ponovno sastanu u Parizu (25. i 26. srpnja) i u Londonu (7. i 8. kolovoza), gdje su morali donijeti hitne odluke i definirati nova rješenja za prevladavanje vrlo složenog stanja. Među ostalim odobrili su Italiji što brži početak operativnih djelovanja na Soči, čime su stvoreni preduvjeti za početak Jedanaeste sočanske bitke.⁸

Obostrano grupiranje snaga uoči bitke

Za ofenzivu su prikupljene dotada najjače talijanske snage: ukupno 51 pješačka divizija (600 bojni od 887 s koliko je talijanska vojska ukupno raspolagala), 2,5 konjaničke divizije i oko 5.200 topova i minobacača svih kalibara. Ove goleme snage grupirane su u dvije armije: 2. *armija* (zapovjednik general Capello) i 3. *armija* (zapovjednik general vojvoda od Aoste). U pričuvi Vrhovnog zapovjedništva bilo je još 6,5 pješačkih i 1,5 konjanička divizija.⁹

⁸ P. TOMAC, 1973, 478; L. GALIĆ – B. MARUŠIĆ, 2005, 133-134.

⁹ Österreich-Ungarns letzter Krieg, 1914-1918. (ÖULK) Vol. 6, Das Kriegsjahr 1917., 1936, prilog 19.

Težište operacija prenijeto je s juga – područja Krasa i Doberdobske visoravni - na središnji i sjeverni dio bojišta, prvenstveno na dominantne uzvisine i komunikacije sjeveroistočno od grada Gorice.¹⁰ To je područje operativno "pokrivala" talijanska 2. armija, a obuhvaćao je prostor od rijeke Vipave na jugu do slovenskog gradića Boveca na sjeveru. Za ove zadaće u sastavu 2. armije grupirano je 26,5 pješakačkih i 1 konjanička divizija s 2.366 topova i 900 minobacača.¹¹

Za naše razmatranje bitna je talijanska 3. armija. Ona je operirala na južnom dijelu bojišnice: od rijeke Vipave na sjeveru pa do mora na jugu. Ove ćemo aktivnosti detaljnije obraditi radi djelovanja naše 79. pješačke pukovnije. Prema talijanskim planovima 3. armija trebala je ovladati Krasom s težištem na osvajanju vrlo važnih uzvišenja Trstelja i Grmade (*njem.* Hermada), čime bi proveli snažan manevar snaga dolinom rijeke Vipave i priobaljem prema Ljubljani i Trstu. Time bi Austro-Ugarska bila dovedena u vrlo ozbiljnu krizu. Za ove zadaće u sastavu 3. armije grupirano je 18 divizija, 1.200 topova i 800 minobacača.¹²

Tim impozantnim talijanskim snagama suprotstavila se austro-ugarska *Sočanska armija* (K.u.K. Isonzoarmee)¹³ pod zapovjedništvom proslavljenog general pukovnika (Generaloberst - GO) Svetozara Borojevića.¹⁴ U sastavu ove armije nalazilo se pet korpusa: VII., XV., XVI., XXIII. i XXIV. s 20,5 divizija i

¹⁰ Njem.: Görz, tal.: Gorizia.

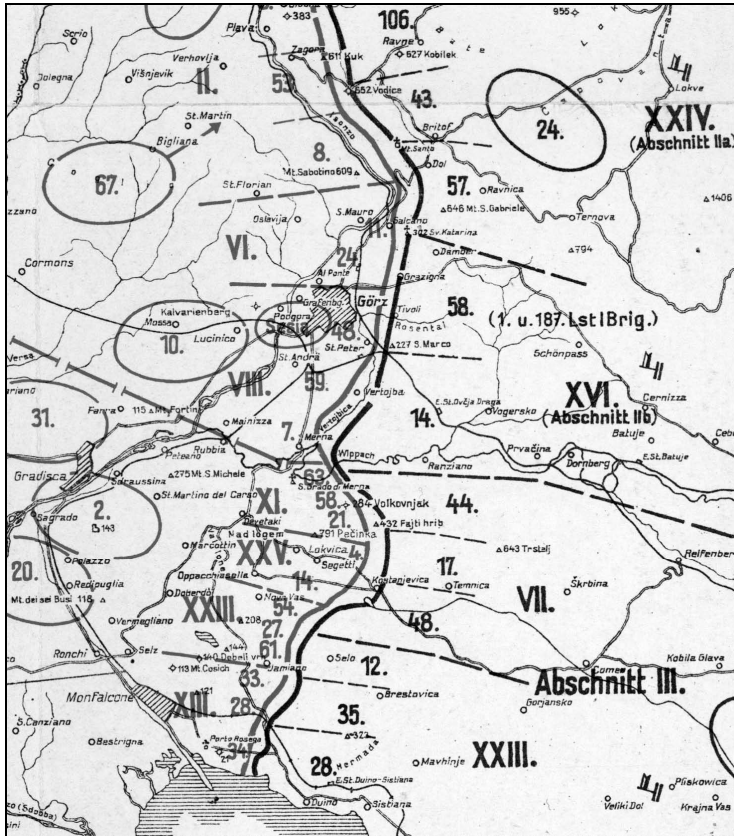
¹¹ Nakon talijanskog osvajanja vrlo važnog grebena Kuk – Vodice u proteklj Desetoj sočanskoj bitci cilj je u cijelosti ovladati uzvisinama sjeveroistočno od grada Gorice: Banjskom planotom (Banjšicom), Trnovskim gozdom i presjeći važne komunikacije u Čepovanskoj dolini. Time bi ovladali važnim prirodnim objektima koji kontroliraju gorički operativni prostor u dolini rijeke Vipave prema istoku.

¹² Österreich-Ungarns letzter Krieg, 1914-1918. (ÖULK) Vol. 6, Das Kriegsjahr 1917., 1936, prilog 19 i 20.

¹³ Nastale spajanjem 5. i 6. armije s Balkanskog ratišta tijekom 1915. godine.

¹⁴ Svetozar Borojević od Bojne rođen 13. prosinca 1856. u selu Umetić kod Kostajnice, a umro je u Klagensfurtu 23. svibnja 1920. Za vrijeme Prvog svjetskog rata istaknuo se nizom uspjeha u obrambenom ratovanju, ponajprije na Karpatima tijekom zime 1914/15, a kasnije na Soči. Sa VI. korpusom kreće u Prvi svjetski rat na Istočno bojište u Galiciju, a onda u jesen godine preuzima zapovjedništvo 3. armije, koja je u prethodnim bitkama bila teško načeta. Uspio je ustaliti bojište, odbio je Ruse kod Limanove i oslobodio tvrđavu Przemysl nakon prve opsade 10. listopada 1914. godine. U zimu i proljeće 1915. godine na Karpatima je spriječio prodor ruske vojske u Mađarsku. Ulaskom Italije u rat Borojević je 27. svibnja 1915. godine imenovan zapovjednikom 5. armije, a od kolovoza 1917. godine zapovjednikom Grupe armija Borojević. Zbog velikih vojničkih zasluga dobio je čin feldmaršala, čime je postao jedini nositelj tog čina u Austro-Ugarskoj koji nije bio njemačkog podrijetla. Nositelj je najviših austrougarskih i njemačkih odlikovanja, između ostalog i Zapovjednog križa vojničkog reda Marije Terezije (*Kommandeur des Militär Maria Theresien Ordens*) od lipnja 1916. godine. Izvor: *Feldmaršal Svetozar barun Borojević od Bojne (1856.-1920)*, zbornik radova, 2011, 11.

1.526 artiljerijskih oruđa i oko 161.400 pušaka, uključujući i pričuvu.¹⁵ U to se vrijeme osjećala velika oskudica artiljerijskog streljiva tako da se morala planirati njegova racionalna uporaba.¹⁶

Sl. 2. Obostrani raspored talijanskih i austro-ugarskih snaga uoči XI. sočanske bitke. Prikazan je uglavnom prednji dio divizijske i korpusne razine bez dubine razmještaja (Österreich-Ungarns letzter Krieg, 1914-1918. Vol. 6, Das Kriegsjahr 1917., 1936, prilog 19 - dio).

¹⁵ Österreich-Ungarns letzter Krieg, 1914-1918. (ÖULK) Vol. 6, Das Kriegsjahr 1917., 1936, 433-437, i prilog 19. Borojević je na ovom smjeru očekivao napad još od srpnja mjeseca, zbog čega je znatno ojačan snagama iz drugih djelova Jugozapadnog bojišta, ali i snagama s Istočnog bojišta (Rusije). Radi bolje subordinacije i zapovijedanja snagama na ispresijecanom brdskom prostoru pojedina operativna područja su organizirana u odsjeke (Abschnitt).

¹⁶ M. ČIČERIĆ, 2012, 309.

Topografija Krasa i Doberdobske zaravni

Doberdobska zaravan proteže se od Vipavske doline na sjeveru do Jadranskog mora na jugu. Na njoj se nalaze vrlo važni prirodni obrambeni objekti poput brda Grmade na jugu, Trstelja i Fajteg hriba na sjeveru zaravni. Uoči ove bitke granica razdvajanja ustabilila se na potezu od Fajteg hriba, dominantnog brda na sjeveru sektora, pa do Kostanjevice i Grmade prema jugu.

Za obranu područja Krasa austro-ugarske vojskovođe ustrojile su III. odsjek (Abschnitt III) kojim je zapovijedao general pješaštva (GdI) Henriquez. Odsjek je obuhvaćao prostor između rijeke Vipave na sjeveru i Jadranskog mora na jugu. U njegovu su sastavu bili *K.u.K VII. korpus* (zapovjednik podmaršal – FML – v. Schariczter) i *K.u.K XXIII. korpus* (zapovjednik Hrvat podmaršal – FML – v. Chicherich).¹⁷ Ovdje ćemo težišno opisati borbe u zoni odgovornosti *48. pješačke divizije/VII. korpusa*¹⁸ u čijem je sastavu među ostalima i *K.u.K 79. pješačka pukovnija – "Jelačićevci"*. "Jelačićevci" su prije početka bojnih djelovanja razmješteni u širem prostoru istočno od mjestanca Kostanjevice. Zapovjednik pukovnije je brigadir (oberst) Ivan Mesić.¹⁹

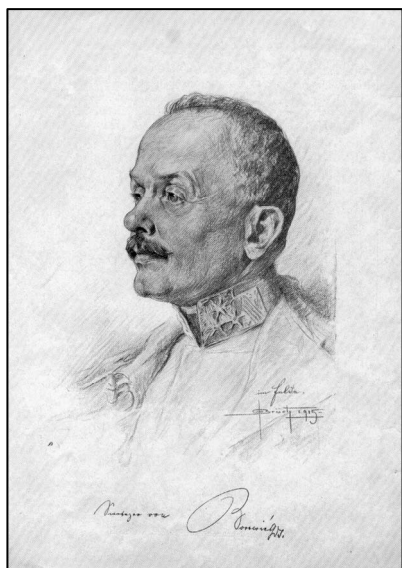
¹⁷ Maximilian Csicseric von Bacsány (Maksimilijan Čičerić Bačanski), rođen u Aradu, Rumunjska 3. ožujak 1865., a umro u Zagrebu, 8. studenog 1948., potječe iz hrvatske časničke obitelji. (Izvor: Dnevnici austrougarskog generala Maksimilijana Čičerića 1892-1918 - Tagebücher des österreichisch-ungarischen Generals Maximilian Csicseric von Bacsány 1892. - 1918., Zagreb, 2012.)

¹⁸ U sastavu 48. divizije - zapovjednik podmaršal (FML) v. Gabriel - nalazile su se dvije brigade: 11. brdska brigada brigadira (oberst) Fischera v. See, sastava: naša 79. pukovnija "Jelačićevci" s 4 bojne, I/10 pukovnije iz Galicije (tvrđava Przemisl u današnjoj južnoj Poljskoj) i bosansko-hercegovačka (bh) 6. lovačka bojna (dalje: bh FJB 6), te 12. brdska brigada generala (GM) Prinza zu Schwarzenberga, sastava: 73. pješačka pukovnija s 3 bojne iz češkog grada Cheba (njem. Eger), I/93 pukovnije iz Krakova (Poljska), II/100 pukovnije iz češkog grada Těšína (njem. Teschen) i 21. lovačka bojna iz Beča (FJB 21). U sastavu VII. korpusa bile su još 17. pješačka i 44. streljačka divizija. (*Österreich-Ungarns letzter Krieg, 1914-1918. (ÖULK) Vol. 6, Das Kriegsjahr 1917., 1936, prilog 19.*)

¹⁹ Rođen je 8. studenog 1864. u Mušaluku kod Gospića, u obitelji koja potječe od popa Marka Mesića, legendarnog osloboditelja Like i Krbave od Turaka. Nakon završetka vojnog školovanja u Karlovcu 1881. godine službovao je u raznim postrojbama. Prvo mu je "stažiranje" bilo upravo u 79. pukovnji dok je ona dijelom snaga bila stacionirana u Karlovcu. Poslije toga odlazi u Prag (35. pješ. pukovnija), Plsen (97. pukovnija) i Trst (53. zagrebačka pukovnija). Za vrijeme rata uglavnom je bio u domobranstvu, i to u 27. sisačkoj (1916. godine) i 28. osječkoj domobranskoj pukovnji, gdje je bio zapovjednik pukovnije (1916. i 1917.) Bojnik je postao 1911, pukovnik 1914., a brigadir (oberst) 1915. godine. Zapovjednik "Jelačićevaca" postao je 10. travnja 1917. godine. Tu je ostao sve do 28. veljače 1918. kada odlazi za zapovjednika 11. brdske brigade u čijem sastavu i nadalje ratuje i 79. pukovnija. Krajem rata opet preuzima "Jelačićevce". Priključuje se vojsci Države SHS ali je Odlukom Vlade Narodnog vijeća SHS umirovljen 1.

Sl. 3. Brigadir (Oberst) Ivan Mesić, zapovjednik K.u.K. 79. pješačke pukovnije (osobna zbirka N. Tominac)

Sl. 4. General pješaštva Svetozar Borojević, zapovjednik Sočanske armije - K.u.K. Isonzoarmee (HDA, Oskar Bruch, Mapa : "Unsere Heerführer", 1915.)

siječnja 1919. (Izvor: *Vormerkblatt für die Qualifikationsbeschreibung za brigadira Ivana Mesića; Osobni vjesnik naredaba br. 8 od 23. prosinca 1918.*)

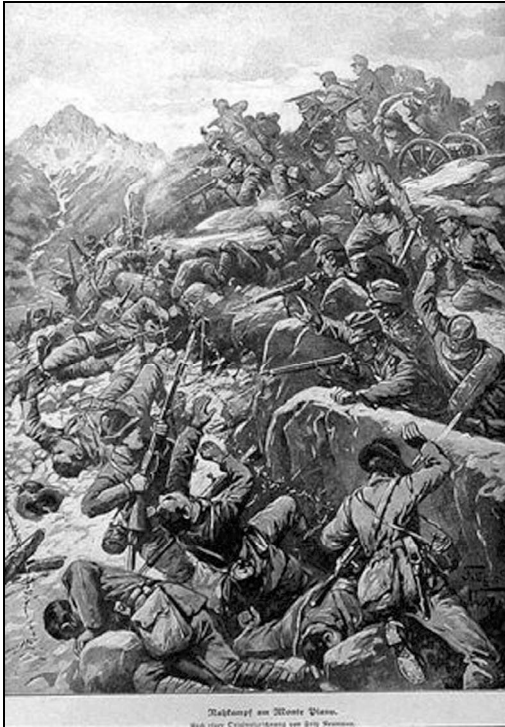
*Tijek operacija**Početak borbenih djelovanja na širem prostoru Sočanske bojišnice*

Sredinom kolovoza talijanski su dezerteri, prelazeći na protivničku stranu u velikim skupinama, nagovještavali skorašnji talijanski napad. Pakao je počeo 17. kolovoza u 14,00 sati kada je talijanska artiljerija sa svim raspoloživim sredstvima počela dvodnevnu destruktivnu artiljerijsku paljbu od jadranske obale pa sve do Mrzlog vrha kod Tolmina na sjeveru. Pod stravičnom tučom čelika na vrućem kolovoškom suncu i uz snažno djelovanje talijanskog zrakoplovstva uništen je značajan broj obrambenih objekata na prednjoj crti i po dubini austro-ugarskog razmještaja, poglavito objekti za izviđanje i upravljanje artiljerijskom vatrom, stožeri i zapovjedništva. Odjekuju strahovite obostrane topovske vatre, a dim i prašina prekrivaju krajobraz. Spaljena golet na Grmadi i Trnovskom gozdu, Banjškoj planoti, u dolini rijeke Vipave i zaravni Krasa postaje pravi pakao za vojnike u obrani. Naneseni su veliki gubitci u ljudstvu i artiljeriji.²⁰

Nakon snažne artiljerijske pripreme na prostoru sjeverno od grada Gorice talijanska 2. armija prelazi tijekom noći 18/19. kolovoza na više mjesta rijeku Soču i ulazi na Banjšku planotu (visoravan), strateškog prostora sjeverno od grada Gorice. Najintenzivnije borbe vode se 20. kolovoza, osobito nakon prodora do Bate kada je nastupila velika kriza za branitelje. Talijani su ovladali do 23. kolovoza vrlo važnim objektima – Vodicama i Svetom Gorom – i odbacili austrougarske snage prema istoku. Borojević je primoran ubaciti posljednje pričuve na težišne smjerove talijanskog napada kako bi spriječio njihov dublji prodor. Zbog opasnosti da se zbog utroška svih raspoloživih pričuva dovede u bezizlaznu situaciju donosi 23. kolovoza lucidnu odluku o povlačenju svih snaga s Banjske planote prema istoku: na zapadne uzvisine Čepovanske doline. Povlačenje je izvedeno tijekom noći 23/24. kolovoza za vrijeme smanjenih talijanskih djelovanja i uz izuzetne mjere tajnosti i maskiranja, tako da tu aktivnost Talijani uopće nisu primjetili.²¹

²⁰ L. GALIĆ – B. MARUŠIČ, 2005, 141.

²¹ Ta je Borojevićeva odluka kasnije izazvala brojne kontroverze kod visokih vojnih krugova. Smatra se da se opredjelio za strategiju što gore – to bolje, kako bi isprovocirao na sjeveru bojišta austro-njemački protunapad iz područja naselja Tolmina i Boveca. Međutim, Borojevićevo povlačenje s navedenom pretpostavkom nije održivo zato što je ovim njegovim postupkom bitno ugrožen vrlo važan Tolminski mostobran, polazni oslonac za bilo kakav protuudar protiv Talijana (Österreich-Ungarns letzter Krieg, 1914-1918. (ÖULK) Vol. 6, Das Kriegsjahr 1917., 1936, 475; P. Tomac, 1973, 480).

Sl. 5. Umjetnički prikaz bojeva na Soči (*Ilustrovani list*, 1917.)

Borbe za Sveti Gabrijel (Škabrijel)

Nakon gubitka vrlo važnih obrambenih prirodnih objekata Vodica i Svete Gore na zapadnom rubu Banjske planote koje su u protekloj – Desetoj bitci – među ostalim obranili i naši "Jelačićevci", najvažnijim branikom Vipavske doline postalo brdo Sveti Gabrijel (slov.: Škabrijel), kota 646, koje se nalazi sjeveroistočno od grada Gorice. Nakon austro-ugarskog povlačenja s Banjske planote Talijani su težište napadnih operacija usmjerili na Sveti Gabrijel. Tu će se u vremenu od 24. kolovoza do 12. rujna odigrati jedna od najkrvavijih bitaka Prvoga svjetskog rata. Brdo je branila legendarna *18. pješачka brigada*, kojom je zapovijedao Hrvat brigadir (Oberst) Vladimir Laxa, kasniji general NDH u Drugome svjetskom ratu. U naizmjeničnim napadima i protunapadima vođene su teške borbe s obostrano stravičnim gubitcima. Ubačene pukovnije i brigade izgarale su prosječno za dva do tri dana. Da bi ubrzali pad brda i sačuvali svoju živu silu od velikih gubitaka Talijani su snažnom artiljerijskom vatrom brdo i protivničke snage na njemu htjeli odsjeći od pozadine i time spriječiti ulaz ojačanja i logističke potpore. U vremenu od 8. do 10. rujna pokrenuli su

izuzetno jaku artiljerijsku aktivnost za koju je upotrebljeno oko 700 srednjih i teških topova i haubica i stotine minobacača. Ova respektabilna artiljerijska sila izbacila je na šire područje brda oko 45.000 artiljerijskih projektila svih kalibara. Smatra se da je to bila najveća koncentracija artiljerijske vatre u cijelome ratu! U iscrpljujućim pješačkim borbama tijekom 11. i 12. rujna odbijeni su svi talijanski napadi. Zbog prestrašnih vlastitih gubitaka i herojske obrane Talijani su prisiljeni na prekid borbi.

Procjenjuje se da su obje zaraćene strane na ova dva kvadratna kilometra imale oko 40.000 mrtvih.²²

Borbe na Krasu i Doberdobskoj Zaravni

Uvod

Austrijanci su dali veliku važnost bojišnici na Krasu zato što su ovim prostorom prolazili operativni pravci prema Trstu. Posebno su utvrdili obrambene položaje kod Fajtjeg hriba i Grmade (njem.: Hermada). Na tom području postavljena je strateška artiljerija za razbijanje protivničkih utvrda i sprječavanje prodora talijanskog pješaštva. Među najvećim artiljerijskim oruđima bio je minobacač kalibra 420 mm s njemačkom posadom koji je ovamo stigao 18. siječnja 1917., smješten uz cestu između sela Lipe i Železnih vrata, prijevoja prema Vipavskoj dolini. Tu su se također našle moćne i razorne bitnice Škodinih minobacača 305 mm, koje su Austrijanci također koristili za djelovanje na zaštiti Fajtjega hriba. Po dubini prostora su razvijene poljske bolnice u Lipi, Vojščici i previjalište u Temnici, a oko njih su se širila vojna groblja za pokop brojnih poginulih vojnika. Svi značajniji građevinski objekti doslovce su porušeni u proteklim borbama. Cijela okolica gotovo je spravnjena sa zemljom.²³

²² L. GALIĆ – B. MARUŠIČ, 2005, 141-149.

²³ Pri gradnji novih obrambenih crta na odsjeku *VII. korpusa* sudjelovalo je oko 18.500 vojnika. Da bi pri izgradnji što bolje iskoristili brojne kraške jame i depresije, ustrojili su pri *VII. korpusu* poseban jamski građevinski odjeljak pod vodstvom speleologa natporučnika Aloisa Petra Bocka. Do konca svibnja 1917. u jamama je pripremio prostor za 2.000 ležajeva, te još dodatni prostor za 1.150 vojnika. Ukupno je bilo pripremljeno preko 17.000 m² pokrivenih zaštitnih prostora. Posebno je utvrđeno područje oko Temnice. Tu su se koristili za ratne potrebe i prirodni kraški objekti, poglavito jame i špilje od kojih su poznate *Municipijska jama* između Vojščice i Temnice, *Kobasja jama* kod Novela i *Krumpirova jama* u neposrednoj blizini Municipijske jame. Za potrebe velikog broja vojnika na bezvodnom terenu Austrijanci su izgradili zaseban vodovod s brojnim prepumpnim stanicama i rezervoarima. Izgrađena je i željeznička pruga do Kostanjevice za dopremu ljudstva i logističku potporu. (M. MOČNIK, 2005, 141-146, www.proheredidate.com)

Sl. 6. Za snage u pričuvi održavale su se uoči bitke mise na otvorenom. Nakon toga bi odlazili na prvu crtu u neizvjesnost i krvave bojeve (HDA, Zbirka fotografija iz Prvog svjetskog rata)

Aktivnosti na dan 18. i 19. kolovoza

U isto vrijeme kada je započeo talijanski napad na sjevernom krilu na Banjškoj planoti krenula je i talijanska 3. armija²⁴ na Krasu. Austro-ugarske snage prethodno su ojačale pojedine prednje strateške položaje, a pričuva je stavljena u punu bojnu spremnost. Snažna talijanska artiljerijska priprema nanijela je velike štete objektima i obrambenim položajima austro-ugarskih snaga. Većina postrojbi dočekala je napad bez ikakvog zaklona i uz značajne gubitke. "Jelačićevci" su u početku imali manje gubitke kod kote 354 – Novelo jer su u to vrijeme bili u divizijskoj pričuvi.²⁵

Nakon žestoke neprijateljske artiljerijske pripreme ujutro 19. kolovoza talijansko pješništvo 3. armije krenulo je u snažan napad na čitavom području III. odsjeka (Abschnittes III). Obrana u početku uspijeva spriječiti dublji

²⁴ Ova je armija u svom sastavu imala XI., XXV., XXIII. i XIII. korpus.

²⁵ U to su vrijeme imali minimalne gubitke: 1 poginuli, 3 ranjena i 2 nestala (verlustlisten IR 79)

talijanski prodor pred naletima 11 talijanskih divizija. Kod *VII. korpusa* najteže udare trpe *44. streljačka divizija* kod brda Fajteg hriba, Volkovnjaka i na južnim padinama Vipavske doline, te *17. pješačka divizija* sjeverno od Kostanjevice. Ove divizije branile su pristup prema strateški važnom brdu Trstelj (t.t. 643) čijim bi zauzimanjem Talijani faktički ovladali vrlo važnim prirodnim objektima koji dominiraju Vipavskom dolinom i Krasom.

Kritična situacija nastupa i u zoni odgovornosti *48. pješačke divizije* kod Kostanjevice. Uz snažnu međusobnu artiljerijsku vatru vode se žestoke pješačke borbe prsa o prsa, noževima i drugim hladnim oružjima.²⁶ Treba napomenuti da je austro-ugarski *VII. korpus* u borbi s četiri talijanska korpusa uspio u krvi spriječiti dublji talijanski prodor! Međutim, na spoju kod Vršiča je *12. austro-ugarska divizija/XXIII. korpusa* popustila pred višestruko premoćnim protivnikom. Do noći je ipak obranjena Linija 1c kod Stare Lokve, ali su se morala na južnom dijelu zone odgovornosti *XXIII. korpusa* napustiti dva tunela kod Štivana (tal. San Giovanni). Raspoložive pričuve pomiču se prema prednjim linijama obrane.²⁷

U obranu ovog prostora uključena je i *79. pukovnija*. Već je 18. kolovoza tijekom prijepodneva pukovniji upućena zapovijed da stupi u punu bojnu spremnost. Prvi je naprijed krenuo zapovjednik pukovnije brigadir Mesić sa svojom *Schwarmlinie*²⁸ I *Polubojna I/79*²⁹, pod zapovjedništvom satnika Wilhelma, krenula je u podne prema prvoj crti obrane koja je gorjela u tutnjavi eksplozija. U susret njoj cestom su se povlačili brojni pokretni ranjenici s prve crte obrane. Preostali dio pukovnije počeo je pokretom nakon pada mraka. Bojne su pristigle na zapovijedene položaje oko 23,00 h. Putem bi udarila pokoja granata u njihovoj blizini, ali što je to bilo prema onome paklu naprijed. Magla dima i prašine širila se sve dalje unatrag. Čule su se i iza njih jake eksplozije, vjerojatno od djelovanja talijanskoga ratnog zrakoplovstva (uglavnom su ga činili *Caproni aeroplani*³⁰). Prethodnica – $\frac{1}{2}$ I/79 – podređena je zapovjedništvu odsjeka "Sjever" kao njezina pričuva, dok su preostale bojne tvorile divizijsku pričuvu.

²⁶ Österreich-Ungarns letzter Krieg, 1914-1918, 1936, 438-450.

²⁷ L. GALIĆ – B. MARUŠIĆ, 2005, 142.

²⁸ Streljačka postrojba.

²⁹ U austro-ugarskoj vojnoj terminologiji iz Prvoga svjetskog rata pojavljuje se taktički naziv "*halbbaon*" – *polubojna* za snage između satnije i bojne. To su ustvari bile namjenske organizirane snage za provedbu manjih vojnih zadataka za koje je satnija bila preslaba a čitava bojna prejaka snaga, tako da su se grupirale mješovite snage ovisno o vrsti zadatka.

³⁰ Talijanski ratni zrakoplovi.

Sl. 7. Karta operativnog prostora područja Krasa oko Kostanjevice gdje je djelovala 79. pješačka pukovnija (dio službene vojne karte 1:75.000 iz vremena I. svjetskog rata)

Nekoliko puta tijekom dana obasuta je linija "Jelačićevaca" otrovnim plinom. Najgore su prošli ranjenici koji su se povlačili bez svojih zaštitnih maski, zbog čega su većinom stradali. Kad je tijekom noći stigla menaža³¹, udarili su Talijani ponovno bojnim otrovima. Svi otrovani su otišli u prihvatno odredište za pružanje prve pomoći, a konji koji su dovukli menažu uginuli su, jer su im maske bile preslabe. Radi učestale paljbe došlo je do prekomjernog zagrijavanja topovskih cijevi od čega su se one razletjele, ubivši pojedine članove posluge.³²

U 7,00 h 19. kolovoza dojavljeno je s pješačke promatračnice odsjeka "sjever" da se neprijatelj probio u sekcijama 24b i 25 Linije 1a i 1b i da napreduje s obje strane ceste Kostanjevica – Navelo i da je izbio do Linije 1c i 1d. Nakon toga je pukovnik Slamečka poslao zapovijed *polubojni I/IR 79* da izvede protunapad. Kasnije se konstatiralo da ta zapovijed nije stigla do

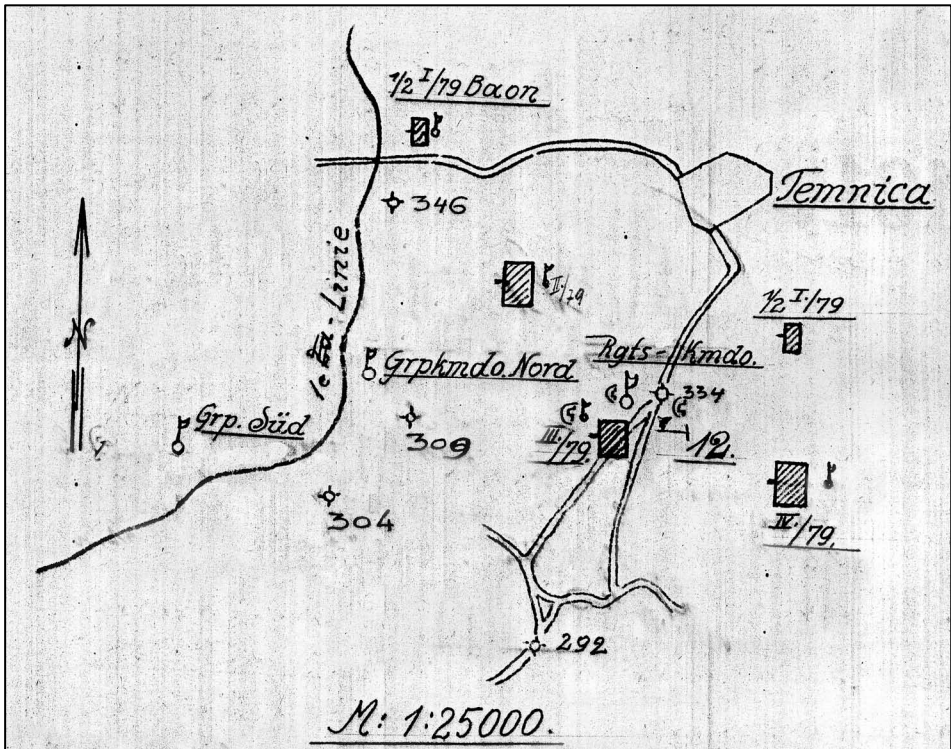
³¹ Kuhana topla hrana pripremljena u poljskim kuhinjama.

³² F. DUBRAVČIĆ, 2004, 114-118.

postrojbe, nego se u sveopćem metežu izgubila. Zapovjednik polubojne satnik Wilhelm odmah je usmjerio svoje snage na protunapad i čišćenje prostora, sa zadaćom da se pola prve satnije probije preko Linije 1c i krene prema sekciji 25. Te su snage u najžešćoj zapornoj vatri dospjele pristići do Linije 1b i tamo uništile neprijateljske skupine. Pošto su obje sekcije opet bile u austro-ugarskim rukama, polusatnija se s 9 zarobljenika vratila na svoje početne položaje.

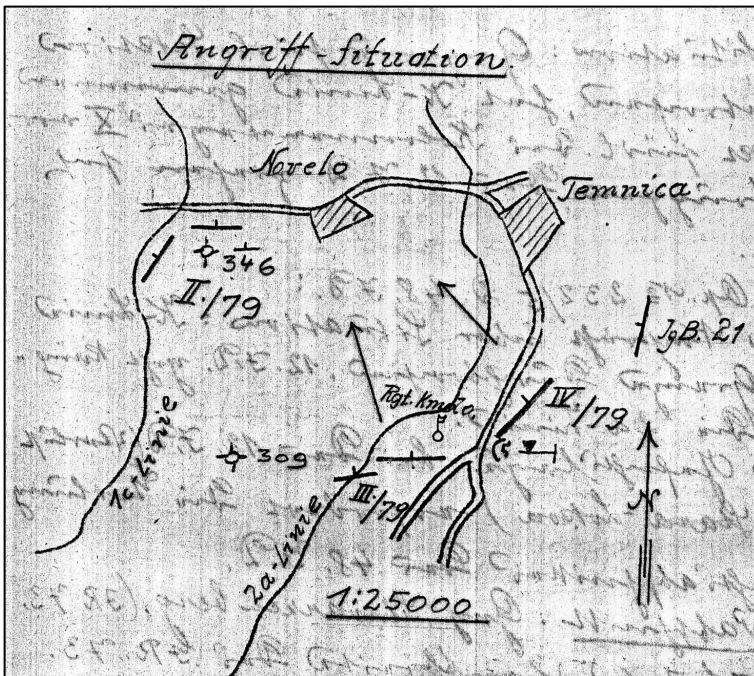
U 09,00 h opet su se pojavile neprijateljske snage na prostoru Linije 1c. Pričuvni poručnik Bochdal dobio je zapovijed da s tri voda iz 2. satnije napadne u smjeru ceste Novelo – Kostanjevica, zauzme liniju i drži ju, a 1. satnija će jednim vodom ući u zaporu III. Akcija je uspješno provedena i u njoj su uništene oko tri neprijateljske desetine, 11 ljudi je zarobljeno, a osvojeni položaji uspješno su obranjeni.

Sl. 8. Početni razmještaj 79. pukovnije kod Temnice na dan 18. kolovoza 1917. godine (ÖeStA/KA, Gefechtsbericht K.u.K. 79. IR za XI. Sočansku bitku od 14. rujna 1817.)

Istovremeno je polovica 3. satnije s jednim vodom strojica (od *polubojne I/79* koja je ostala u pozadini) dobila zapovijed da kao zaštitna posada zaposjedne skupinu kaverni kod groblja u Temnici sa zadaćom bezuvjetnog držanja Linije 2a s obje strane ceste Novelo - Temnica u slučaju neprijateljskog prodora u Liniju 1c. Međutim, u 11,30 h pristižu podatci s terena da je neprijatelj uspio prodrijeti u selo Novelo. Zapovjedništvo brigade je zapovijedilo *III. I IV bojni/79.* da pod zapovjedništvom brigadira Mesića izvedu protunapad. *21. lovačka bojna (FJB 21)* napredovat će desno sve do Linije 2a, gdje će u slučaju potrebe biti podređena brigadiru Mesiću. Brigadir je nakon toga izdao sljedeću zapovijed: *III. bojne/79.* napada Novelo s juga prema središtu sela, *IV. bojna/79.* se priključuje u sjeverozapadnom smjeru, *21. lovačka bojna* slijedi u formaciji desno. *II. bojna./79.*, koja je bila u stanju pripravnosti kod kote 346, dobila je zapovijed da podupre napad i bezuvjetno osigura lijevo krilo *III. bojne.*

U 12,10 h, kad je *III. bojna/79* već dosegla Novelo i utvrdila da u njemu nema neprijatelja, dobila je zapovijed od zapovjednika brigade da se pridruži snagama u protuudaru i opet zaposjedne ranije držane položaje.

Sl. 9. Plan napada 79. pukovnije na selo Novelo 19. kolovoza 1917. godine (ÖeStA/KA, Gefechtsbericht K.u.K. 79. IR za XI. Sočansku bitku od 14. rujna 1817.)

Zbog brzog napredovanja *9. satnije/III bojne/79* tu se zapovijed više nije moglo prenijeti. Satnija je prešla Liniju 1c, povukla je za sobom i dva voda tamo razmještene *5. satnije/II bojne* i dospjela sve do sekcija 24b – 25 Linije 1b, gdje je ostala kao pričuva i sudjelovala u obrani položaja. Tijekom noći satnija se ponovo vratila u matičnu bojnu.

Gubitci pukovnije na dan 19. kolovoza bili su:

II/79 3 mrtva, 66 ranjenih vojnika

III/79 42 ranjena vojnika

IV/79 1 vojnik ranjen, 2 otrovana plinom

Radnička satnija, sastavljena od 70 ljudi iz *IV/79*, koja je u noći poslana na utvrđivanje prve linije, imala je gubitke od 2 mrtva i 6 ranjenih.³³

Borbe "Jelačićevaca" kod Novela i Vojšćice 20. kolovoza

Najteži dan u zoni odgovornosti *48. pješačke divizije* tijekom borbi bio je 20. kolovoza kada Talijani nastavljaju sa silovitim napadima. Uporabili su veliku masu pješaštva poduprtu snažnim topničkim i aviodjelovanjem i uporabom bojnih otrova. Obrana vodi ogorčene borbe da se taj napad zaustavi i protuudarima odbaci na polazne položaje. Talijanski *XI. (21., 58. i 63. divizija)* i *XXV. korpus (4. i 14. divizija)* snažno su napadali uzvisine južno od sela Bilja (tal. Biglia) na padinama Vipavske doline, nadalje, prostora oko dominantnog uzvišenja Fajti hriba koje brani *K.u.K. 44. divizija*, te posebno kote 383 i 363 kod Kostanjevice.

Zbog premoćnog odnosa ljudstva i tehnike u odnosu na obranu Talijani uspijevaju s probojem. Sredinom dana probijaju obranu *12. pješačke divizije/XXIII. korpusa* (zapovjednik general bojnik – GM v. Puchalski) i osvajaju vrlo važan prostor kod Sela i Stare Lokve, visoravni koja dominira prostorom prema moru. To je značilo da se i susjedna *48. divizija* – gdje se nalaze i naši "Jelačićevci" – mora povući kod Kostanjevice, te se djelomično ubaciti u zonu obrane razbijene *12. divizije*, koja se zbog velikih gubitaka povlači u pozadinu. Posebno je snažan talijanski napad iz smjera Stara Lokva prema Kostanjevici uperen na lijevo krilo *48. divizije* koja kod Kostanjevice prelazi u bezuvjetnu obranu da bi spriječila eksploataciju talijanskog uspjeha u zoni odgovornosti njima susjedne *12. divizije*.

Posebno teško stanje nastupit će u zoni odgovornosti *K.u.K. XXIII. korpusa* kod brda Grmade (*njem.* Hermada) i Štivana (tal.: San Giovanni). To je vrlo važno područje za obranu radi sprječavanja talijanskog prodora priobalnim

³³ ÖeStA/KA, NFA IR 79, Gefechtsbericht K.u.K. 79. IR za XI. Sočansku bitku od 14. rujna 1817. zaprimljen u zapovjedništvu 11. brdske brigade pod Op.Nr. 829/4.; E. BÖSCH, 1982, 212-213.

komunikacijama prema Trstu. Tamo su se nalazile u mnogim bitkama već iskazane *K.u.K 28. divizija*, i pola *35. divizije*. Iako je ovo područje imalo dobro utvrđene položaje i odgovarajuće utvrđene bunkere i zaklone, ipak to nije uspjelo zaustaviti snažan talijanski napad potpomognut djelovanjem mornaričke artiljerije s obalnog dijela bojišta. Talijanski ratni zrakoplovi su se umiješali u borbu i njihove bombe i strojnička paljba siju smrt, dajući potporu zemaljskim snagama. Austro-ugarska protuzračna obrana ipak je uspjela oboriti pet neprijateljskih zrakoplova, a u žestokim borbama zarobljeno je čak 5.600 Talijana i 30 strojica.³⁴ Nastupaju vrlo teški trenutci za obranu. Bez obzira na složenu situaciju branitelji pružaju junački otpor. Iskusni zapovjednici uspijevaju parirati premoćnom napadaču i zaustaviti ga u podnožju Grmade.

U zoni odgovornosti *K.u.K. VII. korpusa* vode se također teške borbe. Zbog opasnosti od dubljeg talijanskog prodora ubačene su posljednje divizijske pričuve, koje zbog jake protivničke topničke potpore i zrakoplovstva u početku nisu bile u stanju zaustaviti napad. Kod Kostanjevice se ubacuje armijska pričuva – dijelovi *9. pješačke divizije* radi zaustavljanja snažnog talijanskog napada iz smjera Stare Lokve. Za intervenciju su spremni i domobrani iz *41. domobranske divizije*.

Međutim, istovremeno je nastupila kritična situacija na već prije spomenutoj Banjškoj planoti, zbog čega se dio pričuvnih armijskih snaga s Krasa usmjerava prema tom području, osobito *73. pješačka divizija* podmaršala (FML) Goiginera. Usput su iz Koruške i Tirola upućene dodatne snage za pomoć na ugroženim sektorima.³⁵

Tijekom jutra nastavljeni su žestoki pješački napadi na cijeloj fronti *48. Divizije*, a to znači da je *79. pukovnija* u punom pogonu. Linija 1a na sjevernom i južnom odsjeku čvrsto u rukama obrane. U 10,30 h neprijatelj uspijeva proboj južno od sekcije 34³⁶ i zauzima vrlo važnu K-zaporu,³⁷ napredujući u dubinu protivničkog prostora. Zbog već navedenog povlačenja *12. divizije/XXIII. korpusa* prema Liniji 2a i gubitka naselja Selo i Stare Lokve potrebno je preraspodijeliti dio snaga njima susjedne *48. divizije* i ostalih raspoloživih snaga na sljedeći način:

- a) Sjeverni odsjek preuzima general bojnik (GM) Schwarzenberg³⁸ sa

³⁴ Österreich-Ungarns letzter Krieg, 1914-1918, 1936, 445-446; L. GALIĆ – B. MARUŠIĆ, 2005, 142.

³⁵ L. GALIĆ – B. MARUŠIĆ, 2005, 142.

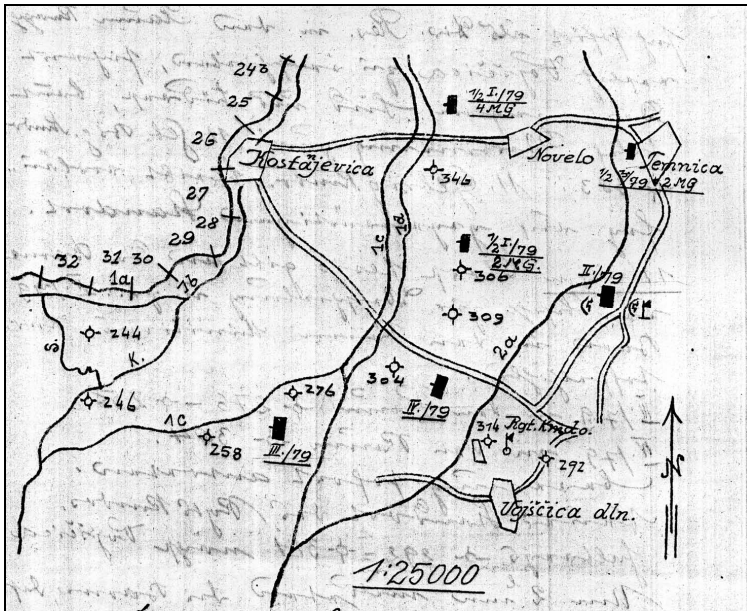
³⁶ Radi bolje orijentacije u prostoru glavne linije su bile podijeljene na *sekcije* koje su označavale pojedine dionice. Bile su u pravilu jednakih dužina radi jednostavnijeg rasporeda snaga koje su u njih razmještene.

³⁷ *Zapore* su uredene spojnice između pojedinih linija radi bržeg razmještaja ljudstva za vrijeme borbi. Uglavnom su išle poprečno na glavne linije radi skraćivanja puta.

³⁸ Zapovjednik 12. brbrig/48. pd.

snagama IR73, I/IR10, I/IR79, bh FJB6, sa zadaćom bezuvjetnog držanja odsjeka Kostanjevica.

b) Južni odsjek drži brigadir v. Fischer sa skupinom puk. v. Tintija (II/IR100, I/IR93, FJB21)³⁹ i divizijskom pričuvom, u kojoj su *bojne II., III. i IV./79. pukovnije* pod zapovijedanjem brigadira Mesića sa zadaćom čvrstog držanja K-zapore, blokiranje linije preko kote 258, sve do stare Linije 1c prema jugu. Brigadir Mesić mora se odmah pomaknuti u prostor zapadnije od Vojščice i od tamo osigurati prostor prema jugu i jugozapadu. Snage 79. pukovnije su u 14,00 h stigle na nove položaje. Najveći dio *II i IV bojne* smješten je u kaverne,⁴⁰ dok se polovica *III bojne* utaborila u terenskim zaklonima na otvorenom. *Polubojna I/79* koja je bila u pozadini, dobila je od zapovjednika 12. brdske brigade izravnu zapovijed da se pomakne prema skupini kaverni 125 – 129 i tamo tvori brigadnu pričuvu. Skupina za osiguranje Temnice ostala je po postojećem razmještaju.

Sl. 10. Razmještaj 79. pješ. pukovnije na dan 20. kolovoza 1917. godine. Kod kote 244 označene su lokacije važnih objekata S i K zapore i sekcije Linije 1a (ÖeStA/KA, Gefechtsbericht K.u.K. 79. IR za XI. Sočansku bitku od 14. rujna 1817.)

³⁹ Snage iz sastava 12. brbrig/48. divizije.

⁴⁰ Kaverna je utvrđen položaj uklesan u stijeni za zaštitu ljudstva i bojne tehnike prvenstveno od djelovanja protivničke artiljerije, a kasnije i od zrakoplovstva.

Po zapovijedi zapovjednika *48. divizije 12. satnija/IR79* se tijekom večeri podređuje *Skupini Tinti* sa zadaćom zauzimanja K-zapore između prostora koji drže *FJB21* i *I/IR93*. Oko ponoći od *48. divizije* stigla je zapovijed da se isprazni izbočina na njezinu južnom krilu i zauzme S-zapora kao važna točka daljnje obrane. Tijekom noći neprijatelj je plinskim granatama najžešće gađao terensku udubinu kod Vojščice, a od toga je najveće gubitke imala *IV. bojna 79. pukovnije (IV./79)*.⁴¹

Teške borbe u obrani Kostanjevice 21. kolovoza

Nakon teške noćne bitke Talijani su tijekom jutra 21. kolovoza opet masovno napali područje obrane III. odsjeka (Abschnitt III.). Željeli su iskoristiti stečenu prednost iz proteklih borbi. Krenuli su novi valovi talijanskog pješastva, jedan za drugim. Ni jedan dio 16 km dugačkog fronta ovog područja nije pošteđen od neprijateljskog napada. Opet je južno krilo sektora zapadno od brda Grmade (Hermada) pretrpjelo žestoke napade, gdje su se opet junački borile *K.u.K. 28. i 35. pješačka divizija*. I u zoni odgovornosti *K.u.K. 48. divizije* neprijatelj kod Kostanjevice žestoko napada uz obostrano velike gubitke.⁴²

I Jelačićevci će imati izuzetno teške borbe istočno od Kostanjevice. Tijekom jutra *11. brdska brigada* javlja da izbočina na južnom krilu noću nije zauzeta. Tamošnjim bojnama, čije je brojno stanje u krvavim borbama značajno smanjeno, zapovijedeno je da se u slučaju napada nadmoćnog neprijatelja povuku prema S-zapori. Nakon toga *12. brdska brigada* preuzela je zapovjedništvo nad *Skupinom Tinti* i divizijskom pričuvom. Cijeli odsjek, sve do iza K-zapore izložen je žestokoj artiljerijskoj vatri kao uvod u pješački napad. Pukovnija je dobila zapovijed da pruži potporu *Skupini "Jug"* pri obrani njezinih položaja i u slučaju potrebe da ju ojača. Brigadir Mesić je *III. bojni/IR79* zapovijedio da uspostavi vezu sa *Skupinom Tinti* i prati razvoj situacije na fronti. Prema vlastitoj prosudi, ili na zahtjev *Skupine "Jug"* treba se uključiti u borbe. *II. i IV. bojne/IR79* moraju biti pripravne za pokret, održavati vezu sa zapovjedništvom pukovnije i međusobno se izvješćivati o situaciji.

U 10,00 h na cijeloj divizijskoj fronti počeo je masovan neprijateljski napad. Bojne na južnom krilu su se, pružajući otpor, povukle iz sekcija 33 i 34 Linije 1a, iz tzv. "vreće". U odsjeku Kostanjevica neprijatelj se probio s obje

⁴¹ ÖeStA/KA, NFA IR 79, Gefechtsbericht K.u.K. 79. IR za XI. Sočansku bitku od 14. rujna 1817. zaprimljen u zapovjedništvu 11. brdske brigade pod Op.Nr. 829/4.

⁴² Österreich-Ungarns letzter Krieg, 1914-1918. (ÖULK) Vol. 6, Das Kriegsjahr 1917, 1936, 447.

strane naselja. *Polubojna I/79* (natporučnik Hubl) je u 11,15 h telefonski dobio zapovijed za trenutni protunapad na potezu kota 315 – Kostanjevica. U najžešćoj neprijateljskoj vatri polubojna se probila i – nakon što je odbacila neprijatelja – zaposjela Liniju 1b i prostor međulinije. Časničke patrole, u čijem su sastavu bili zastavnik Janečka, poručnik Weipl i poručnik Bochdal, poslani su na Liniju 1a i u naselje Kostanjevicu gdje su utvrdili da tamo nema više neprijateljskih snaga. U 13,00 h polubojni je iz zapovjedništva "*Skupine sjever*" zapovijedeno da se vrati na početne položaje; kamo su stigli u 13,40 h. Uslijed nemogućnosti obrane, sekcije 34 i 33 su napuštene u 19,35 h. Posada se povukla u S-zaporu. Sama K-zapora je u neprijateljskim rukama koji nastavlja s napadima prema S-zapori iz južnog i jugozapadnog smjera.

Zapovijedeno je *polubojni III./79.*, (*11. i 12. satnija s pola strojničke satnije*), pod zapovjedništvom satnika Titla, da svojim desnim krilom krene kroz Liniju 1c prema K-zapori i u slučaju neprijateljskog napada iz južnog smjera na lijevo krilo divizije pruži zaštitu. Polubojna se podređuje pukovniku Tintiju. Bojna je pokret završila u 15,00 h. *Deveta satnija/ III. bojne* i pola strojničke satnije je također podređena *Skupini Tinti* i u noći se pridružila bojni, koja je preuzela lijevi odsjek prve bojne crte. Od potpuno iscrpljene *21. lovačke bojne (FJB 21)* povučene su dvije satnije i upućene u tabor kod Temnice na oporavak.

Nakon pregrupiranja stanje *III. bojne/IR79.* bilo je slijedeće: na lijevom krilu, u priključku na *80 pukovniku (IR 80)* je 1 vod iz *10. satnije*. Ostatak satnije je u kaverni 13. Jedan vod *9. satnije* nalazi se ispred kote 246; ostatak satnije je u kaverni 12. U K-zapori kraj kote 246 su *11. i 12. satnija*, kao i *strojnička satnija*. U 19,25 h od *48. divizije* je stigla zapovijed kojom se *polubojna I/79* podređuje pukovniku Tintiju i mora se pomaknuti u kaverne 141., 142., 143. i 144. kraj kote 304. Brigadir Mesić s *II. i III. bojnom* ostaje u dosadašnjoj skupini. Tako će dočekati idući krvavi dan i borbe kod čuvene kote 246...⁴³

Junačke borbe "Jelačićevaca" dana 22. i 23. kolovoza kod "kote 246"

Tijekom 22. i 23. kolovoza, *K.u.K. VII korpus* je vrlo uspješno zadržao svoje obrambene pozicije i uspio stabilizirati bojišnicu u svojoj zoni odgovornosti. Protivnika je doslovce bacio u stanje očaja, osobito u zoni obrane *48. pješačke divizije* kod Kostanjevice, te *17. i 44. divizije* kod brda Fajti hriba i Spacapanija (kota 126), gdje su vođene najkrvavije borbe. I na

⁴³ ÖeStA/KA, NFA IR 79, Gefechtsbericht K.u.K. 79. IR za XI. Sočansku bitku od 14. rujna 1817. zaprimljen u zapovjedništvu 11. brdske brigade pod Op.Nr. 829/4.

jugu su Talijani nastavili jurišati na austro-ugarske položaje razmještene u Liniji 1c kod podnožja Grmade. Zahvaljujući nadljudskim naporima 11. i 47. pukovnije iz sastava 28. i 35. divizije svi su položaji obranjeni. Talijanska 3. armija - postigavši samo manje lokalne uspjehe kod Sela i na moru kod Štivana (tal.: San Giovanni) - prekinula je sve napade 23. kolovoza i prešla u obranu. Shvatili su da su njihove snage izgubile udarnu moć i nisu više spremne na daljnje gubitke. Dolazi do velikog civilnog otpora daljnjem vođenju rata zbog stravičnih gubitaka. Opao je i moral vojnika, provode se teške represije protiv nezadovoljnih vojnika koji odbijaju poslušnost, a elitne jedinice su bespovratno izgubljene u dosadašnjim borbama.⁴⁴

Međutim, 79. pješačka pukovnija pretrpjete će u ova dva dana stravične gubitke u borbi sa snagama talijanskog XXV. korpusa kod krvave kote 246 nedaleko Korita i Sela. Tu su njezini pripadnici iskazali svoje visoko vojničko umijeće i izuzetnu hrabrost u krvavim borbama. Brojni će se pripadnici iskazati svojim junačkim djelima, a čitava je pukovnija stekla vrlo visok bojni renome. Za izuzetna junaštva u borbama dodjeljene su Velike zlatne medalje za hrabrost - *Die österreichische Goldene Tapferkeitsmedaille 1914-1918.* - zastavniku Emilu Hasleru, desetniku Đuri Radoševiću, naredniku Nedeljku Staniću, prič. naredniku Nikoli Dujmoviću i razvodniku Luki Šikiću. To se izuzetno rijetko događalo da ovako velik broj pripadnika primi ovu izuzetno vrijednu medalju u jednoj bitci. I sam general Borojević svojeručno je potvrdio na prijedlogu za ova odličja da su svi predloženi zaslužili ovo visoko priznanje, potvrđujući time i velike zasluge pukovnije u obrani Krasa.⁴⁵ Treba napomenuti da su pripadnici 79. pješačke pukovnije u čitavom ratu primili ukupno 21 zlatnu medalju.⁴⁶

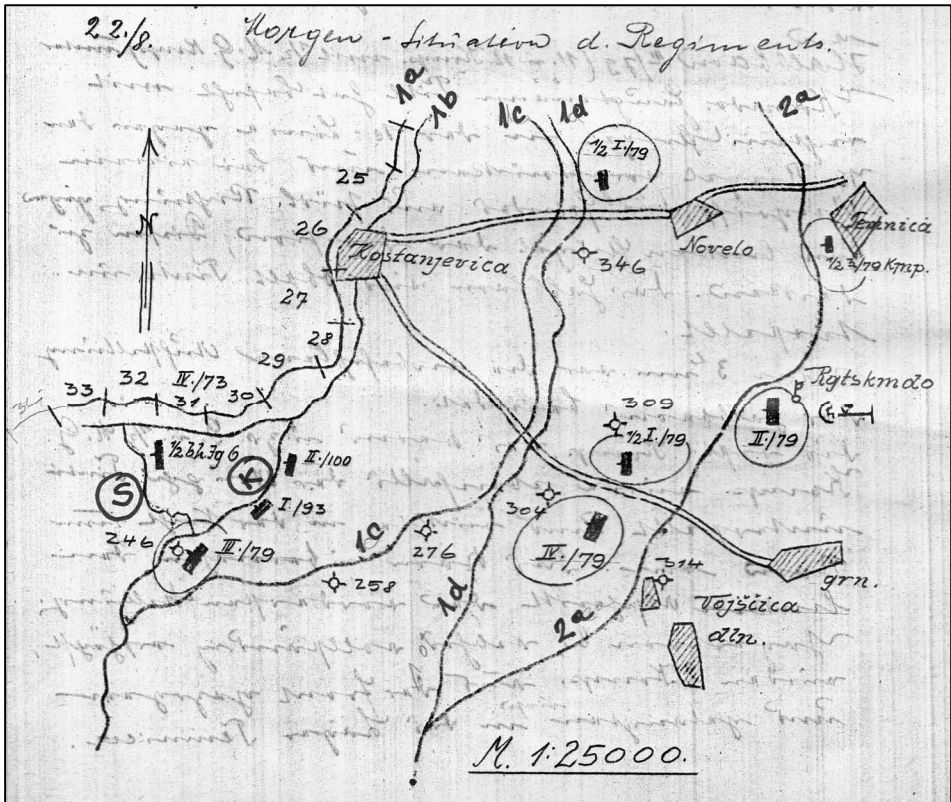
Zbog pretrpljenih gubitaka tijekom protekle noći zapovjedništvo I. bojne 79. pješačke pukovnije preuzeo je pukovnik v. Horvath, zajedno s Južnom skupinom. U 07,00 h situacija kod sve tri bojne "Jelačićevaca" je neizmijenjena u odnosu na kraj proteklog dana. Nakon polusatne artiljerijske pripreme neprijateljsko pješaštvo krenulo je u napad na kotu 246, K-zaporu i okolno područje. Satnik Titl je u protunapad poslao: 9. satniju u smjeru južnog ruba sela Korita, dok su se dijelovi 10. satnije trebali spojiti desno na 9. satniju, sve do K-zapore. Pokret prema danim smjerovima započeo je u 09,30 h, zaustavivši talijansko pješaštvo i odbacivši ga do 11,00 h na polazne položaje istočno od Korita. U tom protunapadu zarobljeno je 19 Talijana.

⁴⁴ Österreich-Ungarns letzter Krieg, 1914-1918, 1936, 441-449.

⁴⁵ ÖeStA/KA, Belohnungsantrag - Goldene Tapferkeitsmedaille broj: 100/4373/17.

⁴⁶ J. C. STEINER, 2010, 415.

Sl. 11. Jutarnja situacija na dan 22. kolovoza 1917. godine. U krugovima su posebno prikazani položaji S i K zapora u kojima su vođene najkrvavije borbe (ÖeStA/KA, Gefechtsbericht K.u.K. 79. IR za XI. Sočansku bitku od 14. rujna 1817.)

Oko podneva je *11. brdska brigada* opet preuzela zapovjedništvo nad južnim odsjekom i divizijskom pričuvom (Skupina brigadira Mesića). U 15,00 h je nakon dvosatne najžešće artiljerijske pripreme došlo do novoga neprijateljskog napada u istom smjeru kao i prije podne; neprijatelj je pokušao bočnim napadom osvojiti K-zaporu. Pola *12. satnije/IR79* upućeno je kao pojačanje posadi zapore i uspješni zaustaviti neprijateljski prodor neposredno od kaverne 13. Satnik Titl je zapovijedio da se položaj brani do posljednjeg čovjeka, a o novonastaloj situaciji je obavijestio pukovnika Tintija i zatražio pojačanja. U 16,20 h je zapovjedništvo pukovnije telefonski dobilo obavijest da neprijatelj žestoko napada kotu 246, prethodno prodrijevši u S-zaporu i krenuvši prema *IV. bojni /IR73*. Pukovnija je od *11. brdske brigade* telefonski

dobila zapovijed da sa *II. I IV. bojnom/IR 79* izvede protunapad i zauzme S-zaporu, ili barem odsudno brani K-zaporu. *Skupinu "jug"* od pukovnika Tintija preuzima brigadir Mesić. Nakon primopredaje brigadir Mesić je dao slijedeću zapovijed za protunapad:

IV. bojna 79. pješačke pukovnije (IV./IR79), kojom zapovijeda satnik Braun, sa dvije satnije napreduje preko kote 264 i kote 244 i zauzima S-zaporu. Preostale dvije satnije *IV. bojne* priključuju se južno, uzduž Linije 1c prema k. 246. $\frac{1}{2}$ *II/IR 79* (natporučnik Ilić) slijedi ove snage kao pričuva sa zauzimanjem položaja od kote 304 uzduž Linije 1c, sve do kote 258. Dio *II. bojne (II/79)* (natporučnik Horn) primiče se iza kote 304 kao brigadna pričuva. Ove snage trebaju odmah krenuti.

U 17,00 h zapovjedništvo pukovnije je stiglo na kotu 304, gdje je brigadir Mesić dao nove smjernice za djelovanje svojim zapovjednicima bojni. Tako se *IV/IR79* razdvojila po slijedećem: *16. satnija* na lijevom krilu pošla je prema koti 246, uz zapovijed da tamo zauzme K-zaporu, osigura ju od napada s lijeva i uspostavi spoj s *80. pukovnijom* iz *9. divizije*.⁴⁷ S desne strane se nadovezuju *13., 14. i 15. satnija/IV/IR 79*. Kao vatrena ojačanja pripojeni *1. i 2. strojnički vod* sa *13. i 15. satnijom*, a *3. i 4. strojnički vod* sa *16. satnijom*.

Već tijekom pokreta satnije su se našle pod jakom neprijateljskom vatrom. Tu su ih, leteći tek par stotina metara visoko, zapazila dva neprijateljska zrakoplova i na njih otvorila žestoku strojničku paljbu. Jedva da su prošli kotu, našli su se opet u žestokoj neprijateljskoj artiljerijskoj vatri: gusta zavjesa granata i šrapnela pratila ih je u četiri napredujuća vala, uzrokujući smrt i ranjavanje. No junaci su unatoč tomu nezaustavljivo i uz prezir smrti išli naprijed i uskoro su se u gustim oblacima dima izgubili iz vida promatrača: bez obzira na pretrpljene gubitke njihov cilj je dosegnut. Više od polovice ljudstva bilo je ranjeno ili ostalo mrtvo ležati na izrovanom kamenitom terenu izmješanom s ostacima poginulih vojnika raznesenih granatama.

Poslije gubitka zapovjednika satnije i gustog oblaka dima i prašine, *16. satnija* je izgubila orijentaciju, a i *13. satnija* je od zadanog smjera malo odstupila udesno i umjesto zadanog cilja – kote 246 – stigla na K-liniju kod njezina spoja sa S-zaporom. Po zapovijedi zapovjednika bojne, satnika Brauna, *16. satnija* se nakon pada mraka pomaknula ulijevo i zaposjela položaje oko kote 246 uz priključak na susjednu diviziju, odnosno *80. pješačku pukovnicu*; *14. satnija* je pojačala *6. satnicu* koja je već bila na koti 246 i zaposjela K-liniju.

⁴⁷ Ubačene snage iz armijske pričuve.

Sl. 12. Bojno polje nakon žestoke bitke. Brojni poginuli vojnici obiju strana prekrili su bojišnicu (www.stahlgewitter.com)

Nakon pregrupiranja snaga *13. satnija*, potpomognuta s dvije strojnice, koja se prethodno probila preko kote 244, izbacila je neprijatelja iz S-zapore, zaposjela ju i snažno držala. *15. satnija* pod zapovjedanjem natporučnika Dycka(?)⁴⁸ probila se do K-linije. Od tuda je ušla u Leo-dolinu i tamo je pojačala zatečene ostatke polubojne *bh FJB6*.

Nakon što je neprijatelj bio izbačen iz S-zapore, uložio je sve napore da se u potpunosti domogne kote 246 koju su držali dijelovi *79. pukovnije*, posebno već vrlo oslabljena *III bojna*. Pojačana dijelovima *I. bojne/93. pukovnije (Krakov, Poljska)*, herojskom izdržljivošću je u potpunosti suzbila sve neprijateljske pokušaje u osvajanju ove vrlo važne kote.

Oko 20,00 h došlo je ponovo do žestokog napada, pri čemu je neprijatelju uspjelo potisnuti dijelove *III. bojne/79. pješачke pukovnije (III/IR79)*. Natporučnik Stepanek, koji je sa *6. satnijom* tvorio pukovnijsku pričuvu s kote 258, shvatio je kritičnu situaciju u kojoj se našlo lijevo krilo divizije i na vlastitu inicijativu je odmah krenuo svojim snagama u protunapad. Njegova satnija – koja je već spala na jedva 60 ljudi – odlučnim napadom je

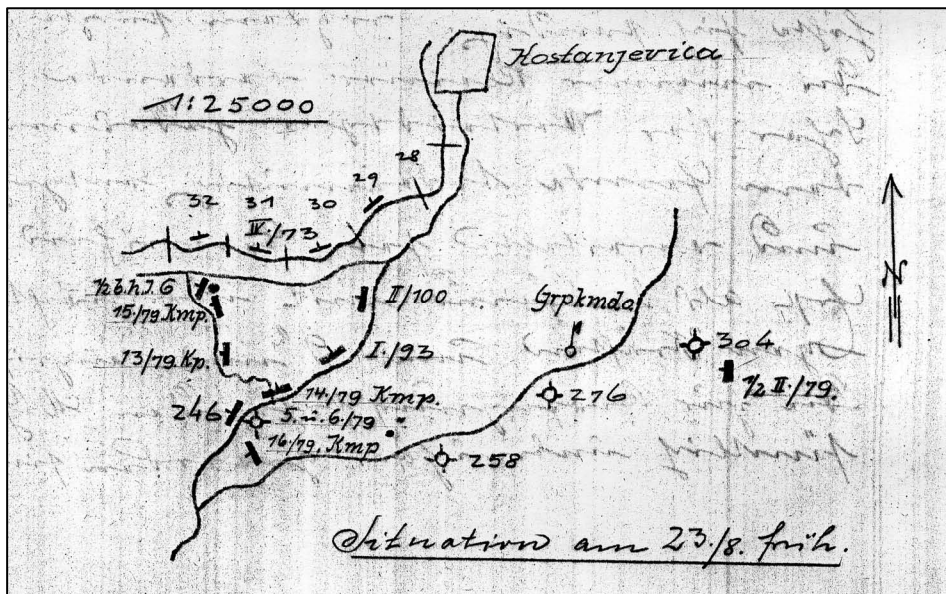
⁴⁸ U izvještaju brigadira Mesića ovaj dio teksta je dosta nečitak tako da se sa sigurnošću ne može utvrditi točno prezime (ÖeStA/KA, NFA, IR 79, Gefechtsbericht K.u.K. 79. IR za XI. Sočansku bitku od 14. rujna 1817. zaprimljen u zapovjedništvu 11. brdske brigade pod Op.Nr. 829/4).

odbacila neprijatelja s kote 246, zarobivši pri tom 5 časnika i oko 150 vojnika te sedam strojnica. U toj akciji posebno se svojom odlučnošću i herojskim držanjem istaknuo pričuvni zastavnik Emil Hasler,⁴⁹ razvodnik Juraj Radošević⁵⁰ i Nedeljko Stanić koji je na izvršenju ove zadaće poginuo.⁵¹ Satnija je zauzela zapadni rub kote, a kasnije je pojačana sa satnijama 5./79 i dijelovima 14./79. Ostaci III. bojne (III/79) su nakon zamjene sa IV/79 oko ponoći povučeni s fronte i stigli na oporavak i popunu u tabor kod Temnice.

⁴⁹ Zbog ovog herojskog djela pričuvni zastavnik (Fhr.i.d.Res.) Emil Hasler, zapovjednik voda, rođen 1894. u Obersdorfu, Friedland, Češka, dobio je zlatnu medalju za hrabrost - Die österreichische Goldene Tapferkeitsmedaille 1914-1918. za hrabro držanje pred neprijateljem Ukaz objavljen u PVBL od 30.5.1918. U prijedlogu za odličje stoji: "*Primjerna odvažnost i prezir smrti u danima velikih borbi 11. bitke, od 19. do 27./8. U toku protunapada na k. 246, jurišao je na čelu svog voda u najžešćoj art. vatri, svojim osobnim držanjem je povukao za sobom svoju momčad i kao prvi upao u K-zaporu na toj koti, zarobio 4 časnika i 40 vojnika i zaplijenio 2 strojnice. U silovitom prodoru izbacio je iz K-zapore nakon krvave borbe neprijatelja koji se žestoko i svim sredstvima branio, i koju je odmah zauzela naša satnija, tako da je neprijatelju bilo onemogućeno dalje prodrijeti u K-liniju iz smjera zapada. Uzoran časnički namjesnik, čija izuzetna hrabrost i odvažnost su uvijek vršili najbolji utjecaj na svoje podređene*". (Izvor: ÖeStA/KA, Belohnungsantrag – Goldene Tapferkeitsmedaille, Nr.: 100/4373/17.).

⁵⁰ Zbog ovog herojskog djela pučkostaški razvodnik Juraj Radošević, dočasnik u pozadini, rođen 1891. u Pazarištu kod Perušića, dobio je zlatnu medalju za hrabrost - Die österreichische Goldene Tapferkeitsmedaille 1914-1918. za hrabro držanje pred neprijateljem Ukaz objavljen u PVBL od 30.5.1918. U prijedlogu za odličje stoji: "*Prigodom protunapada na k. 246 (K-zapora) koju su zauzeli Talijani, predloženi se 22./8. iskazao izuzetnim prezirom smrti i primjernom hrabrošću, tako da se dobrovoljno javio za zapovjednika jedne jurišne patrole; predvodeći ju energično i ludom smionošću u najžešćoj tal. art. zapornoj vatri, iznenadno je upao među neprijatelje, u nezadrživom i bespoštednom prodoru kod protivnika prouzročio užas i zbuđenost, osobno zarobivši na taj način jednog časnika koji je pružao otpor i zaplijenivši dvije strojnice. Njegovim nezadrživim prodorom omogućeno je zauzeće K-zapore i kote 246. Njegovu utjecaju (kojeg se ne može dovoljno visoko ocijeniti) na drugare i podređene može se zahvaliti da je unatoč svim prethodnim oskudicama postignut takav sjajan uspjeh*". (Izvor: ÖeStA/KA, Belohnungsantrag - Goldene Tapferkeitsmedaille Nr.: 100/4373/17.).

⁵¹ Zbog ovog herojskog djela pučkostaški razvodnik Nedeljko Stanić, zapovjednik voda u 12/79., rođen 1895. u Gospiću, dobio je Veliku zlatnu medalju za hrabrost - Die österreichische Goldene Tapferkeitsmedaille 1914-1918. za hrabro držanje pred neprijateljem ujedno položivši život u provedbi zadaće. Ukaz objavljen u PVBL od 30.5.1918. U prijedlogu za odličje stoji: "*Posebno se odlikovao besprimjernim herojstvom i prezirom smrti u danima velikih borbi 11. bitke, od 19. do 22./8. Kad su u žestokim borbama 22./8. kod k. 246 istočno od Korita svi časnici i veliki dio momčadi bili ranjeni, on je s malom skupinom preživjelih uvijek ponovo - svim oskudicama usprkos, i prezirući smrt - u najžešćoj art. vatri, smiono jurišao protiv nadmoćnih talijanskih trupa u prodoru, sve dok zbog izravnog pogotka granate nije našao herojsku smrt. Bio je jedan od najhrabrijih dočasnika regimente, primjerno predan dužnostima i posebno svjestan svojih dužnosti*". (Izvor: ÖeStA/KA, Belohnungsantrag - Goldene Tapferkeitsmedaille Nr.: 100/4373/17.).

Sl. 13. Jutarnja situacija na dan 23. kolovoza 1917. godine nakon krvavih bitaka za kotu 246 i okolna područja (ÖStA/KA, Gefechtsbericht K.u.K. 79. IR za XI. Sočansku bitku od 14. rujna 1817.)

Slijedećeg jutra – 23. kolovoza vidjele su se vrlo teške posljedice proteklih krvavih borbi. Od 13. satnije/79, koja je zauzela S-zaporu i morala izdržati teške borbe, posebno jaku neprijateljsku artiljerijsku vatru, tijekom protekle noći se izgubio svaki trag. Tek je ujutro utvrđeno da je u cijelosti izbačena iz stroja.

Tijekom tekućeg dana 15. satnija/79, s okupljenim zalutalim vojnicima iz ostalih postrojbi pojačana na oko 115 ljudi, uključujući i manje dijelove bh FJB6, odbila je ukupno četiri vrlo žestoka neprijateljska napada iz Leodoline. Kasnije se saznalo da je neprijatelj povukao glavninu svojih snaga iz odsjeka Kostanjevica i ubacio ih u borbu za krvavu kotu 246 i S-zaporu. Držanje ove skupine bilo je zaista herojsko: od 21. kolovoza bez ikakve opskrbe, hrane i vode izdržali su u svim žestokim borbama. Broj teško ranjenih se stalno povećavao zbog manjka sanitetskog osoblja, koje bi ih moglo prebaciti u pozadinu. Unatoč tomu, skupina branitelja, sve manja i manja, se svaki put uz prezir smrti suprotstavila neprijatelju i omela ostvarenje njegovih ciljeva. Tek kad je neprijatelj oko 21,00 h napao s daleko nadmoćnim snagama, raspoložive strojnice su se zbog prekomjerne uporabe

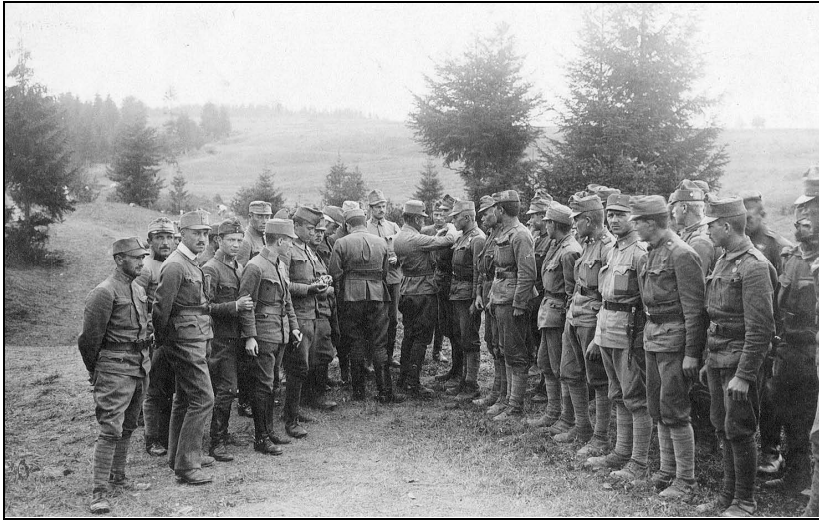
pokvarile, a prema koti 246 se povukla i posada S-zapore. Kako bi se učinkovito spriječilo daljnje neprijateljsko prodiranje, *Polubojna II/IR79* (satnik Bartelt) i *1½ satnija bh FJB6*, koji su na koti 304 činili brigadnu pričuvu, tijekom noći na 24. kolovoza upućeni su u K-zaporu i tamo zamijenili izmorene bojne *I/IR93* i *II/IR 100* (Poljaci). U borbama tijekom 23. kolovoza iskazat će se dva pripadnika pukovnije koja su smrtno stradala u krvavim borbama: narednik u pričuvi Nikola Dujmović⁵² i pučkoustaški razvodnik Luka Šikić.⁵³

Nakon ovih neuspjeha talijanska vojska odustaje od daljnjih napada, čime su nakratko prestale borbe na ovom dijelu bojišta. Tijekom 24. kolovoza bilo je prilično mirno. U noći na 25. kolovoza *IV. bojna/79. pukovnije (IV/IR79)* je zamijenjena s bojnama *I/IR10*, a *bh FJB6* sa *I/IR 79*.⁵⁴

⁵² Zbog ovog herojskog djela narednik u pričuvi Nikola Dujmović, zapovjednik voda u 12/79., rođen 1888. u Sincu kod Otočca, dobio je Veliku zlatnu medalju za hrabrost - Die österreichische Goldene Tapferkeitsmedaille 1914-1918. za hrabro držanje pred neprijateljem ujedno položivši život u provedbi zadaće. Ukaz objavljen u PVBL od 30.5.1918. U prijedlogu za odličje stoji: "*Za vrijeme teških borbi 22. i 23./8., nar. Dujmović se u K-liniji ispred k. 246 posebno odlikovao odvažnim i opreznim držanjem, intervenirajući najvećom odlučnošću uvijek tamo gdje je situacija to tražila. Za vrijeme nepr. art. priprave 23./8. popodne, on je vršio službu kao inspicirajući dočasnik, promatrajući hladnokrvno i uz prezir smrti neprijateljske pomake; unatoč art. vatre koja je poprimila značajke bubnjarske vatre, on je pravovremeno alarmirao posadu, a zatim ga je izravnim pogotkom granate zadesila herojska smrt. Bio je potpuno dužnošću prožeti, istinskim herojstvom ispunjeni dočasnik, kojem za uspjeh obrane ugroženog položaja pripadaju neprocjenjive zasluge*". (Izvor: ÖeStA/KA, Belohnungsantrag - Goldene Tapferkeitsmedaille Nr.: 100/4373/17.).

⁵³ Zbog ovog herojskog djela pučkoustaški razvodnik Luka Šikić, telefonista u vodu veze pukovnije, rođen 1887. u Gračacu, dobio je Veliku zlatnu medalju za hrabrost - Die österreichische Goldene Tapferkeitsmedaille 1914-1918. za hrabro držanje pred neprijateljem ujedno položivši život u provedbi zadaće. Ukaz objavljen u PVBL od 30.5.1918. U prijedlogu za odličje stoji: "*Za vrijeme teških borbi 23./8. južno od Kostanjevice, dobrovoljno je u najžešćoj nepr. art. vatri u 15 minuta do Leo-doline prenio naredbu za protunapad s kote 304 na k. 244. U vremenu od 18. do 24./8. je neumorno, u najžešćoj nepr. art. vatri pregledavao telefonske vodove i kao najpouzdaniji vodič dovodio odrede određene za protunapad na polazne položaje. 25./8, kada je u art. vatri koja se pojačala do bubnjarske vatre spajao prekinute telefonske vodove i time omogućio prijenos naredbe za oslobađanje Leo-doline, zadesila ga je zbog pogotka granate herojska smrt. Neprekidno je od početka rata na fronti i uvijek se je iskazao kao odani, smrt prezirući i uzorni vojnik*". (Izvor: ÖeStA/KA, Belohnungsantrag - Goldene Tapferkeitsmedaille Nr.: 100/4373/17.).

⁵⁴ ÖeStA/KA, NFA IR 79, Gefechtsbericht K.u.K. 79. IR za XI. Sočansku bitku od 14. rujna 1817. zaprimljen u zapovjedništvu 11. brdske brigade pod Op.Nr. 829/4.; E. BÖSCH, 1982, 212-213.

Sl. 14. Nakon krvave bitke najzaslužniji vojnici primili su odlikovanja (HDA, Zbirka fotografija iz Prvog svjetskog rata)

Sl. 15. Na željezničkoj stanici Ajdovščina (njem. Haidenschaft) teški ranjenici čekaju otpremu u bolnice širom monarhije. Slika je snimljena 23. kolovoza za vrijeme XI. Sočanske bitke. (www.gwpda.org)

Međutim, velik broj ranjenih vojnika naknadno će umrijeti u vojnim bolnicama Dutovlje, Skopo i Sežana, ali i širom monarhije, tako da će u konačnici ukupni broj poginulih značajno premašiti 200 ljudi. Naime, zbog velikog broja ranjenika, osobito teških, poljske bolnice i bolnice u zaleđu nisu ih mogle prihvatiti već su sanitetskim vlakovima prebačeni u slobodne kapacitete širom države. Umrli u bolnicama sahranjeni su na tamošnjim civilnim grobljima, a poginuli na bojišnici sahranjeni na vojnom groblju Ivanji Grad, naselju koje se nalazi u pozadini oko 2 km istočno od Vojšćice.⁵⁵

Zbog slabih zaštitnih maski uginuli su i brojni konji, a od prekomjerne artiljerijske paljbe raspale su se brojne topovske cijevi od čega su stradali i neki topnici.⁵⁶

O strahotama bitke govore i gubitci ostalih postrojbi *K.u.K. 48. divizije*:

<i>73. pješačka pukovnija (IR 73)</i>	20 časnika i 666 vojnika
<i>I. bojna 10. pješačke pukovnije (IR 10)</i>	4 časnika i 234 vojnika
<i>I. bojna 93. pješačke pukovnije (IR 93)</i>	12 časnika i 457 vojnika
<i>II. bojna 100. pješačke pukovnije (IR 100)</i>	11 časnika i 527 vojnika
<i>21. lovačka bojna (FJB. 21)</i>	14 časnika i 411 vojnika
<i>Bosansko-hercegovačka 6. lovačka bojna (bh FJB. 6)</i>	6 časnika i 331 vojnik.

Treba napomenuti da je *K.u.K. 48. divizija* ukupno imala vrlo velike gubitke: 107 časnika i 4.253 vojnika, 26 puškostrojnica i strojnica i 184 konja.⁵⁷

Protuudar XXIII. korpusa na Krasu

Iako je došlo do prekida strateških vojnih operacija stanje na bojišnici nije mirno. Da bi zadržali dostignute položaje kod brda Grmade i Sela na Krasu Talijani poduzimaju od 24. kolovoza manje artiljerijske napade i provode stalna zračna izviđanja. To je kod branitelja izazvalo nesigurnost i strah od ponovnog napada. I Talijani su u velikim brigama. Znaju da su pred njima iskusni i prekaljeni vojnici koji su često znali krenuti u iznenadni protunapad i povratiti izgubljeno područje. Podmaršal (FML) Maximilian Chicherich (Čičerić), zapovjednik *K.u.K. XXIII. korpusa*, čekao je prvu povoljnu priliku da povрати izgubljeni prostor i Talijane odbaci na sigurnu i operativno povoljniju udaljenost.

Motivacije nije manjkalo. Izbijanjem Talijana u podnožje Grmade (njem.: Hermada) i gubitkom Sela značajno su ugroženi austro-ugarski položaji

⁵⁵ HDA, Matične knjige umrlih vojnih osoba 79. pješačke pukovnije za vrijeme 1914. – 1919;

⁵⁶ F. DUBRAVČIĆ, 2004, 118.

⁵⁷ ŌeStA/KA, NFA 48 ID, Pregled gubitaka 48. ID za XI. Sočansku bitku.

koji su se našli u efikasnom području djelovanja većine neprijateljskih oruđa. Zato je Chicherich odlučio da što prije odbaci Talijane prema zapadu, barem do Linije 1a. Glavni napad na području Grmade vodit će prekaljeni ratnik podmaršal (FML) Schneider-Manns-Au s 28. i 35. *divizijom* i dvije pukovnije 12. *divizije*, a podmaršal (FML) Schamschula, zapovjednik 41. *domobranske pješačke divizije*, s dvije pukovnije trebao je istovremeno kod Sela odbaciti Talijane na položaje prije početka bitke.

Ujutro, 4. rujna, austro-ugarska artiljerija započela je s jakom artiljerijskom pripremom, a jurišni odredi pješaštva počeli su se spuštati niz padine Grmade. Za jedan sat oslobodili su Liniju 1a usprkos vrlo intenzivnim talijanskim protunapadima. U bojevima kod dva tunela kod Štivana (tal. San Giovanni) došlo je do tragedije kada su austro-ugarske snage pogodile skladišta streljiva i goriva uslijed čega je došlo do strahovite eksplozije i požara. Od te katastrofe umrlo je oko 1000 Talijana iz njihove 47. i 78. *pukovnije*.⁵⁸

U zoru 5. rujna čitava je obrambena Linija 1c opet u rukama branitelja. Međutim, snage podmaršala Schamschule kod Sela i Korita nisu uspjele provesti svoje zadaće i vraćene su na polazne položaje uz vrlo velike gubitke. Time je završila bitka na južnom krilu bojišta. Ali, nastavljena je na sjevernom krilu kod već ranije spomenutog Svetog Gabrijela...

Gubici Talijana kod Grmade bili su vrlo veliki: zarobljena su 163 časnika i 6.620 vojnika.⁵⁹ U ovim će borbama sudjelovati i 79. *pukovnija* na južnom krilu divizijske fronte. Zabilježeni su njihovi najveći gubici u vremenu od 4. do 6. rujna: 24 mrtva, 128 ranjenih i 41 nestali. I čitav ostatak rujna protekao je u stalnim ograničenim djelovanjima ne računajući aktivnosti tijekom prodora *XXIII. korpusa* početkom mjeseca. Ukupni gubici "Jelačićevaca" u mjesecu rujnu iznosili su: 53 mrtva, 270 ranjena i 44 nestala, odnosno, iz stroja je izbačeno ukupno 367 pripadnika.⁶⁰

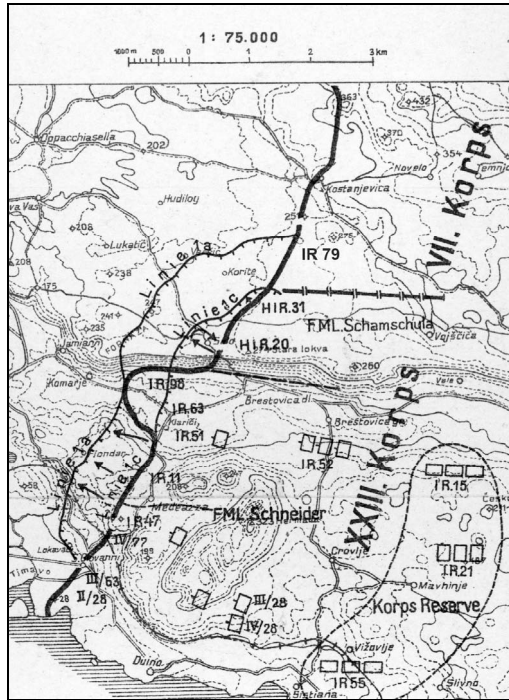
U jednom pismu, upućenom generalu Sarkotiću, Csiscerics opisuje borbe u zoni odgovornosti *XXIII. korpusa*, posebno za Grmadu i svoje odnose s generalom Borojevićem: "*Gubici strahoviti: 19.000 od početnog stanja 30.000! Zarobljeno je 3.600 Talijana. Dana 4. rujna pružila se prilika za protunapad, koji je pred Grmadom sjajno uspio (unatoč bojazni Wurma i Borojevića): u manje od jednog sata neprijatelj je odbačen više od 1 km (na fronti od 2 ½ km) i vraćena je Linija 1a. Zarobljeno je 6.000 Talijana, među njima i 4 zapovjednika pukovnije i 1 brigadir (zapovjednik brigade, op.a.) s cijelim stožerom.*"

⁵⁸ L. GALIĆ – B. MARUŠIĆ, 2005, 149-150

⁵⁹ Österreich-Ungarns letzter Krieg, 1914-1918. (ÖULK) Vol. 6, Das Kriegsjahr 1917, 1936, 475 i Prilog 20, L. GALIĆ – B. MARUŠIĆ, 2005, 149-150

⁶⁰ ÖeStA/KA, Namentliche Verlustliste IR 79 Nr. 43, kutija 211.

Sl. 16. Protuudar XXIII. korpusa na Krasu. Položaje 79. pukovnije (IR 79) dodao je autor (Österreich-Ungarns letzter Krieg, 1914-1918. Vol. 6, Das Kriegsjahr 1917., 1936, prilog 20 - dio).

Iz predmetnog se pisma vidi da Csicsericis nije obožavatelj Borojevića: *"Nažalost, u armiji (Sočanskoj) nitko nije s njim previše oduševljen. On si nije znao pribaviti povjerenje, o ljubavi da se i ne govori. Pasivnost! On je utoliko dobar pretpostavljeni, što ga se skoro nikad ne vidi i od njega ništa ne čuje. Dok stvari dobro idu, sve je u redu. Meni posebno nedostaju znakovi bilo kakvog njegova utjecaja na školovanje vojnika. Postoje smjernice, i prema njima treba raditi na izgradnji položaja! Ta stvar se poboljšala tek kad se indirektno, a zatim i preko onih koji su došli izvana (a među njih spadam i ja) počeo udomaćivati njemački sistem "obrambene bitke"; kod XXIII. korpusa tek mojim dolaskom. To se međutim pokazalo jako uspješnim. Samo na taj način smo izdržali talijanske nalete. Ali za lijepe uspjehe od 4. rujna od Borojevića nismo dobili ni riječi priznanja, no za to sam već dobio jezikovu juhu za neuspjeh kod Sela!"⁶¹*

Nakon neuspjeha u osvajanju Svetog Gabrijela Talijani su 12. rujna prekinuli sve operacije na Soči. Time je završena krvava Jedanaesta sočanska bitka. Ona je ujedno bila i posljednji napadni pothvat talijanske vojske na Sočanskoj bojišnici.

⁶¹ D. ČUTURA, 2012, 251.

Osvrt na gubitke 79. pukovnije u XI. Sočanskoj bitci i ukupne gubitke zaraćenih strana

Ukupni gubitci "Jelačićevaca" u vremenu od 19. do 26. kolovoza bili su stravični: izgubljeno je 40 časnika i 1.627 vojnika, od toga je poginuo 1 časnik i 164 vojnika, ranjeno: 23 časnika i 1.022 vojnika, oboljelih: 6 časnika i 146 vojnika, oboljelih od djelovanja bojnih otrova: 4 časnika i 87 vojnika, nestalih: 3 časnika i 207 vojnika.⁶² Posebno su imali velike gubitke kod "kote 246".⁶³ u vremenu od 20. do 23. kolovoza. Najviše je imala poginulih *IV. bojna*: 79 pripadnika i *II. bojna*: 46 pripadnika.⁶⁴

Popis poginulih i nestalih pripadnika 79. pješačke pukovnije u ovoj bitki može se pogledati na WEB stranicama <http://www.stajnica.com/lista-gubitaka>.⁶⁵

U boju je poginuo pričuvni poručnik (Lt. i. d. R.) Franz Sebela; ranjeni su pričuvni natporučnici (Oblt. i. d. R.) Josef Recek, Baltazar Almassy i Slavko Miletić; pričuvni poručnici Heinrich Baiertl, Josef Gubisc, Ivan Modrcin, Julius Seidl, Karl Korda, Milan Milić; pričuvni zastavnici (Fähn. i. d. R.) Ad. Janecka, dr. Siegfried Kreisler, Rob. Prohaska, Ren. Superina, Franz Dedek i Janko Sanjek. Bolesni: satnik (Hptm.) Wilhelm Oswald, pričuvni natporučnici Wenzel Ingris i Emil Zalabek, pričuvni zastavnici Josip Radošević i Jul. Puvbis. Nestali su pričuvni zastavnici Josef Botka i Franz Bejcek i sanitetski časnik u pričuvi Eugen Stern.⁶⁶

Nakon ove bitke *79. pukovnja* zauzima položaje kod Sela južno od Kostanjevice. Oko njih su ostali ležati brojni poginuli vojnici iz proteklih borbi koje zbog protivničkog djelovanja nisu mogli sahraniti. Širio se nesnosan smrad, a rojevi muha letjeli su okolnim prostorom. Da bi spriječili širenje bolesti i neugodan miris bilo je potrebno sanirati teren. Vojnici su tijekom noći na jednu udaljenu hrpu sakupljali leševe i posipavali s dezificijensima i krečom. Zabilježeni su pojedini slučajevi napuštanja položaja zbog nesnosnog smrada. Nisu ih mogli istjerati Talijani, ali ih je potjerao smrad. Najveći dio poginulih bit će sahranjen tek nakon završetka *XII. sočanske bitke*, kada su Talijani odbačeni na rijeku

⁶² ÖeStA/KA, NFA 48 ID, Pregled gubitaka 48. ID za XI. Sočansku bitku.

⁶³ Današnje brdo "Mlake" ("Na gracu"), kota 251, između Korita i Sela na Krasu.

⁶⁴ ÖeStA/KA, NFA IR 79, Gefechtsbericht K.u.K. 79. IR za XI. Sočansku bitku od 14. rujna 1817. zaprimljen u zapovjedništvu 11. brdske brigade pod Op.Nr. 829/4.- pregled gubitaka, zasebna tablica izvještaja.

⁶⁵ Popis je rađen na temelju lista gubitaka - Namentliche Verlustliste IR 79, Nr. 42 i 43. U daljnjim istraživanjima obuhvatit će se i ostala dokumentacija koja trenutno nije dostupna, a zahtijeva dugotrajnija istraživanja. U slučaju da se za nekog vojnika iz skupine "nestali" poslije rata pokazalo da je živ, ispričavamo se obiteljima i rodbini zbog nenamjernog krivog podatka. Takvi su slučajevi rijetki, ali u praksi postoje.

⁶⁶ ÖeStA/KA, NFA 48 ID, Pregled gubitaka 48. ID za XI. Sočansku bitku.

Piavu.⁶⁷ Zbog velikih gubitaka i nedostatka mladih Ličana popuna pukovnije provodi se vojnicima iz Slavonije, Hrvatskog Zagorja i BiH.⁶⁸

U XI. bitci Talijani su, po austro-ugarskim procjenama, izgubili oko 166.000 vojnika: od toga 40.000 mrtvih, 108.000 ranjenih i 18.000 nestalih, a od nestalih je najveći broj bio raznesen silovitom topničkom vatrom, zatrpan u razrušenim zaklonima ili su nastavili trunuti neidentificirani na "ničijoj zemlji". U nekim svojim izvorima Talijani navode daleko manje gubitke. Međutim, general Capello u knjizi "*Caporetto Perche?*" navodi da su njihovi gubitci u X. i XI. bitci iznosili oko 350.000 ljudi!⁶⁹ Prestrašna brojka.

Austro-Ugarska je izgubila 110.500 ljudi: od toga 10.000 mrtvih, 45.000 ranjenih, 30.000 nestalih i zarobljenih, 20.000 bolesnih (uključujući i otrovane bojnim otrovima). Treba napomenuti da je u ovoj bitci oko 60% austro-ugarskih snaga bilo slavenskog podrijetla, 16% Mađara, 13% Nijemaca i 11% Rumunja.⁷⁰ U ovim borbama stradali su najbolji časnici i vojnici koje je bilo teško nadoknaditi. Nestalo je borbenog iskustva izgubljenih zapovjednika i iskusnih vojnika, čime je bitno umanjena bojna spremnost.

Međutim, uskoro će u listopadu iste godine nastupiti XII. Sočanska bitka i jedna od najblistavijih pobjeda austro-njemačkih snaga u Velikom ratu, kojom će Talijani biti odbačeni na rijeku Piave...

Zaključak

XI. sočanska bitka u konačnici nije imala bitnijeg utjecaja na stanje na ovom ratištu, a revolucionarna situacija u Rusiji išla je na ruku Centralnim silama. Golemi gubitci obiju strana natjerali su glavne zapovjednike da smisle planove kojima bi se ova agonija na Soči prekinula. Svako daljnje odlaganje konačnog rješenja dovodilo je do brojnih nepoznanica i opasnosti da protivnik iskoristi određene slabosti i stekne prednost.

Uloga hrvatske 79. *pješачke pukovnije* u obrani Krasa bila je izuzetno značajna. Svojim junaštvom spriječili su talijanski prodor nakon osvajanja Sela i debakla *K.u.K. 12. pješачke divizije*. Visok moral i hrabrost pripadnika iskazani su u vrlo složenim ratnim djelovanjima, u kojima je do savršenstva funkcionirao sustav vođenja i zapovijedanja i pravovremeno poduzimanje mjera kojima je spriječen vrlo izgledan poraz.

Neka ovaj prilog bude spomen na njihovu žrtvu i budućim generacijama

⁶⁷ F. DUBRAVČIĆ, 2004, 119.

⁶⁸ HDA, Matične knjige umrlih vojnih osoba 79. pješачke pukovnije za vrijeme 1914. – 1919; Verlustliste IR 79 Nr. 42 i 43, kutija 211.

⁶⁹ L. GALIĆ – B. MARUŠIĆ, 2005, 150.

⁷⁰ Österreich-Ungarns letzter Krieg, 1914-1918. (ÖULK) Vol. 6, Das Kriegsjahr 1917., 1936, 484 – 486; L. GALIĆ – B. MARUŠIĆ, 2005, 77.

opomena od ratnih igara koje nesavjesni političari često potiču.

Izvori

Österreich-Ungarns letzter Krieg, 1914-1918. (ÖULK) Vol. 6, Das Kriegsjahr, 1917., Bundesministerium für Heereswesen und vom Kriegsarchiv. Vienna: Verlag Militärwissenschaftlicher Mitteilungen, 1936.

Schematismus für das Kaiserliche und Königliche Heer und für die das Kaiserliche und Königliche Kriegsmarine za 1917. godinu.

Frane DUBRAVČIĆ, *Živ sam i dobro mi je* (ratni dnevnik pripadnika 79. pukovnije), Otočac, 2004.

Arhivsko gradivo

Hrvatski državni arhiv (HDA), Matične knjige umrlih vojnih osoba 79. pješačke pukovnije za vrijeme 1914. – 1919.

HDA, Zbirka fotografija iz Prvog svjetskog rata,

HDA, Dnevnici austrougarskog generala Maksimilijana Čičerića 1892-1918 - Tagebücher des österreichisch-ungarischen Generals Maximilian Csicseric von Bacsány 1892. - 1918., Zagreb, 2012.

HDA, *Vjesnik naredaba Odjela za narodnu obranu Vlade Narodnog vijeća Slovenaca, Hrvata i Srba 1918-1919.*, Zagreb, 2008.

Österreichisches Staatsarchiv (ÖeStA) – Kriegsarchiv (KA), Wien:, Vormerkblatt für die Qualifikationsbeschreibung za brigadira (oberst) Ivana Mesića;

ÖeStA/KA, Neue Feld Akten (NFA) Gefechtsbericht za IR 79 i 48. ID;

ÖeStA/KA, Verlustliste IR 79 Nr. 42 i 43, kutija 211;

ÖeStA/KA, Belohnungs-Antrag - Goldene Tapferkeitsmedaille.

Literatura

Reinhard Eugen BÖSCH, *Die Haltung der südslawischen Soldaten des österreichungarischen Heeres im ersten Weltkrieg. Eine Dokumentation, dargestellt nach den Gefechtsberichten der Infanterie.* Beč, 1982.

Dinko ČUTURA, *Stjepan Sarkotić – časnik, strateg i političar*, Zagreb, 2012.

Dinko ČUTURA – Lovro GALIĆ, *Veliki rat: Pregled ratnih operacija*, "Hrvatska revija" broj 3/2004.

Feldmaršal Svetozar barun Borojević od Bojne (1856.-1920.). Zbornik radova, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2011.,

Lovro GALIĆ – Branko MARUŠIĆ, *Tolminsko mostišče*, I, Tolmin 2005.

Lovro GALIĆ – Darja PIRIH, *Od Krna do Rombona*, Tolmin 2007.

Mitja MOČNIK, *Komenski kras 1914. – 1918.*, Ljubljana 2005.

Slavko PAVIČIĆ, *Jugozapadno (talijansko) ratište u Prvom svjetskom ratu*, Zagreb, 1944.

Milan POJIĆ, *Vojskovođa Svetozar Borojević, katalog povodom 150. obljetnice rođenja*, HDA, Zagreb, 2006,

Milan POJIĆ, *Ustroj Austrougarske vojske na ozemlju Hrvatske 1868.-1914.*, Arhivski

vjesnik, 43, Zagreb, 2001.

Jörg C. STEINER, *Heldenwerk 1914-1918 - Die Träger der GTM und der GTM für Offiziere im Ersten Weltkrieg*, Beč, 2010.

Petar TOMAC, *Prvi svjetski rat*, Beograd, 1973.

WEB stranice:

www.proheredidate.com

www.gwpda.org

www.stahlgewittwr.com

http://hr.wikipedia.org/wiki/Prvi_svjetski_rat

PEOPLE OF LIKA IN "THE GREAT WAR"
Eleventh Isonzo Battle, 17th August – 12th September 1917

Summary

This paper is dedicated to the hundredth anniversary of the First World War and the members from Lika of the 79th Infantry Regiment Joint Forces from Otočac (K.u.K. *Otočaner Infaterieregiment Graf Jellačić Nr. 79.*, abbreviated: IR 79), known as the "*Jelačićevci*". In it is described their participation in the 11th Isonzo Battle, one of the most horrific battles of the war. At the same time it is a memorial to the many victims of the regiment in this terrible war.

Before leaving for the Isonzo battlefield the "*Jelačićevci*" led bloody battles in Serbia in 1914, in the Carpathian Mountains in the winter and spring of 1915, Galicia and Volhynia (today's Ukraine and Poland) until the summer of 1916. After the disastrous defeat of the Austro-Hungarian and German forces by the Russians on the Eastern Front in the famous "Brusilov Offensive" in the summer of 1916, there came a regrouping of the broken Austro-Hungarian and German forces, the stabilisation of the battlefield and a partial sending of surplus forces to the other front. So the 1st and 2nd battalions of the 79th regiment entered into the structure of the 11th mountain brigade/48th infantry division from Sarajevo which arrived here from the Italian – *southwest front* – in the system of emergency forces. At that time they were located in the surroundings of the town of Sokal in the then province of Volhynia. With the return of the 48th division to Soča the "*Jelačićevci*" would also arrive. The 3rd Regiment would arrive first, and would participate in the *Eighth Isonzo Battle* in October 1916. The rest of the regiment would arrive during the late autumn and winter of 1916-17 and participate in all the subsequent battles right up until the victorious *Twelfth* in which the Italian forces were pushed back to the River Piave.

Based on the available literature and archival material from the holdings of the Austrian State Archives – Österreichisches Staatsarchiv (ÖStA) – Kriegsarchiv (KA) and the Croatian State Archives in Zagreb (HDA), primarily from preserved operational documentation, battle reports, lists of losses, death registers and other available documentation, the author examines the flow of the 11th Isonzo Battle, and in particular the military activity of the "*Jelačićevci*". All the horrors and heavy casualties of this battle of both warring parties are presented.

The military terminology is adapted to present official Croatian terminology, and there where it was not possible the comparative Croatian and Austrian terms are given, especially for military ranks and formations.

Keywords: Croatian military history, First World War, southwest battlefield, Eleventh Isonzo Battle, 79th Infantry Regiment Joint Forces "Grof Josip Jelačić" Otočac (K.u.K. *Otočaner Infaterieregiment Graf Jellačić Nr. 79 – IR 79.*), K.u.K. 48. infantry division (K.u.K. 48 ID), brigadier (oberst) Johann (Ivan) Mesić.